

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning

Lärarprogrammet, examensarbete 10 poäng

Slöjdens betydelse i skolan

- en undersökning bland slöjdlärare och elever i skolår 9
om syftet med att ha slöjd.

Annelie Almeström och Magnus Henriksson

”Människan i världen/LAU350”

Handledare: Kristina Kullin-Helleteg

Examinator: Marléne Johansson

Rapportnummer: HT05-2820-03

Abstract

Plats Institutionen för Hushållsvetenskap

Författare Annelie Almeström och Magnus Henriksson

Arbetets titel Slöjdens betydelse i skolan.

En undersökning av slöjdlärare och elever i skolår 9 om syftet med att ha slöjd.

Arbetets art C-uppsats i det allmänna utbildningsområdet för lärarprogrammet.

Handledare Kristina Kullin- Helleteg

Examinator Marléne Johansson

Tidpunkt Hötterminen 2005

Sidantal 34

Bakgrund

Under utbildningens gång har vi genom vår VFU (Verksamhetsförlagd utbildning) kommit i kontakt med slöjdundervisning, där inte eleverna getts förutsättningar att till fullo kunna uppnå målen i slöjd. Detta har gällt både undervisningens utformning och slöjdsalens resurser och material. Detta har vi sett som en allvarlig brist i slöjdundervisningen på de skolor vi har varit på och det var det här som ledde oss till att vilja göra en undersökning om slöjdens betydelse i skolan.

Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka sambandet mellan det slöjdlärarna menar att eleverna skall lära sig (kopplat till kursplanen), kontra det som eleverna uppfattar att de lär sig. Vi vill ta reda på om lärarna lägger upp sin undervisning efter kursplanen och om eleverna vet och förstår syftet med slöjden.

Material och Metod

Uppsatsen är en empirisk undersökning och har intervju- och enkätmaterial som bygger på tidigare forskning inom ämnet. Metoden är kvantitativa enkäter i 9 klasser i skolår 9 och kvalitativa intervjuer, som gjorts med slöjdlärare på respektive skolor.

Slutsatser

Både lärare och elever tycker att slöjd är ett viktigt ämne. Lärarna tycker inte att eleverna är medvetna om mängden av kunskapsinhämtning som slöjden möjliggör. Även enkäterna visar på att eleverna har svårt för att förstå detta.

Sökord

Slöjdprocessen, strävansmål, kreativitet, Nationella utvärderingen, timplan

Förord

En tio veckors lång resa börjar nu ta sitt slut. Arbetet med att skriva vårt examensarbete har varit ett spännande projekt, som gett oss många nya tankar och funderingar. Eftersom vi har haft relativt lite tid till vårt förfogande, så satte vi tidigt igång med att formulera intervju- och enkätfrågor och att ta kontakt med de skolor där vi genomfört vår undersökning. Eftersom vårt arbete till stor del bygger på just detta material, var det av vikt att vi så snart som möjligt kunde samla in och börja bearbeta materialet. Parallellt med det här började vi även att läsa in oss på den litteratur som vi tyckte verkade relevant för arbetet. När vi hade samlat in alla enkäter och intervjuer, satte vi igång med det ganska omfattande arbetet att sammanställa och analysera all data. Vi har arbetat med detta tillsammans, för att vara säkra på att vi har analyserat likadant när vi sammanställde materialet. Sedan har vi arbetat hemifrån var för sig, med regelbunden telefon- och mail kontakt. Sedan har vi skickat texterna till varandra, läst igenom dem och ändrat i dem vid behov. Arbetet har flutit på bra och utan några egentliga svårigheter. Det känns som att tiden har varit den största "fienden". Vi hoppas att vi genom vårt arbete kan väcka ett intresse för slöjd hos läsarna och även förståelse för att slöjd är ett viktigt ämne även i dagens skola.

Innehållsförteckning

1. Inledning och problemområde.....	S. 1
--	-------------

2. Styrdokumenten	s. 2
2.1 Läroplanen.....	s.2
2.2 Kursplanen.....	s.3
3. Tidigare undersökningar och litteratur	s.5
3.1 Tidigare undersökningar.....	s.5
3.2 Litteraturgenomgång.....	s.7
4. Syfte och frågeställningar	s.9
5. Metod	s.10
5.1 Avgränsning.....	s.10
5.2 Källor.....	s.10
5.3 Intervjuer/enkäter.....	s.11
5.4 Urval och svårigheter med intervjuerna/enkäterna.....	s.12
6. Redovisning av våra undersökningar	s.13
6.1 Intervjuer.....	s.13
6.2 Summering av intervjuerna.....	s.17
6.3 Enkäter.....	s.17
6.4 Summering av enkäterna.....	s.20
6.5 Redovisning av våra undersökningar på skola A och B.....	s.20
7. Diskussion och slutsatser	s.25
7.1 Syftet och vikten av att ha slöjd.....	s.25
7.2 Kursplanen och dess strävansmål.....	s.26
7.3 Betyg och självständighet i arbetet.....	s.28
7.4 Slöjdprocessen.....	s.28
7.5 Slöjkunskaper inför framtiden.....	s.29
7.6 En skola utan timplan.....	s.29
7.7 Slöjd och kreativitet.....	s.30
7.8 Eleverna och syftet med slöjden.....	s.30
7.9 Slöjdtvärdering, självständigt arbete och bristen på samarbete.....	s.31
7.10 Processtänkande, praktiska kunskaper och en skola utan timplan.....	s.31
7.11 Samband mellan det lärarna vill att eleverna ska lära sig och det som de faktiskt lär sig.....	s.32
7.12 Jämförelse mellan en liten och en stor skola.....	s.32

8. Slutsats	s.33
9. Utvärdering	s.33
10. Avslutning	s.33

Referenser

- Bilaga 1** Intervjumall
- Bilaga 2** Elevenkätmall
- Bilaga 3** Kursplan för slöjden

1. Inledning och problemområde

Som ett avslutande moment inom Lärarprogrammet vid Göteborgs universitet ingår ett examensarbete, en C-uppsats, på 10 poäng. Vi har valt att skriva om slöjd och vill med vårt arbete visa varför slöjden är ett så viktigt ämne i skolan. Vi tror att om inte vikten av att ha slöjd belyses mer, så ligger slöjden i farozonen. Efter de erfarenheter vi fått genom VFU: n (Verksamhetsförlagd utbildning) har vi sett att slöjden ibland av skolan verkar ses som en presentverkstad. Det finns oerhört mycket mer kunskap än så att inhämta i slöjden och detta blir tydligt om man läser syfte och strävansmål i slöjdämnets kursplan. Där står det bl.a. om arbetet i slöjden som en process från idé till färdig produkt, vilket betyder att fokus inte skall ligga på den färdiga produkten.

”Slöjdämnet bidrar till elevernas allsidiga utveckling genom att öva upp deras skapande, manuella och kommunikativa förmåga. Slöjd innebär manuellt och intellektuellt arbete i förening och utvecklar kreativitet, nyfikenhet, ansvarstagande, självständighet och förmåga att lösa problem. Detta kommer i uttryck i slöjdprocessen, som startar i en idé och resulterar i en färdig produkt.”
(Skolverket 2000:91)

Vi är rädda för att om inte slöjdens pedagogiska syfte lyfts fram, kan ämnet komma att ses som mindre viktigt i skolan. Detta skulle kunna leda till att slöjden får mindre utrymme om timplanerna tas bort.

Genom vår undersökning har vi velat studera sambandet mellan det slöjdlärarna menar att eleverna skall lära sig (kopplat till kursplanen), kontra det som eleverna uppfattar att de lär sig. Det är ju av avsevärd vikt att eleverna själva förstår varför de har slöjd och varför det är viktigt.

Vi har valt att göra vår elevundersökning i skolår 9, eftersom eleverna då har haft slöjd längst tid.

2. Styrdokumentet

2.1 Läroplanen

Skolan har ett uppdrag som bl.a. innebär att elevernas lärande skall främjas och de skall stimuleras att inhämta kunskaper. De skall ges möjligheter till att utveckla sina egna förmågor, att arbeta självständigt och lösa problem. Detta handlar mycket om att eleverna tar initiativ och eget ansvar (Lpo 94). Denna del av skolans uppdrag är som klippt och skuren att passa in i slöjdens verksamhet!

Skolan skall också arbeta aktivt för att främja en hållbar utveckling.

”Genom ett miljöperspektiv får de möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen skall belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.” (Lpo 94:21-23)

Med hjälp av slöjdens många olika material och arbetssätt är det lätt att få in ett miljötänkande i undervisningen. Vilket träslag/tyg är lämpligast att välja ur ett miljö-etiskt perspektiv, är bara ett exempel på frågor som det går att arbeta kring i slöjden för att medvetandegöra eleverna om vikten av ett aktivt miljötänkande. Genom slöjden kan de dessutom påverka och ta ansvar för den egna närmiljön i form av t. ex återvinning.

Läroplanen visar också konkret på att de skapande ämnena är viktiga i skolan och att dessa skall finnas med i undervisningen:

”I skolarbetet skall de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper. De skall få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna skall tillägna sig.” (Lpo 94, s. 22)

Alla dessa uppgifter ingår i skolans uppdrag och handlar om elevers rättigheter i skolan. Skolan har således skyldigheter mot eleverna att vara tydlig i fråga om undervisningens mål, innehåll och arbetsformer. Detta är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan och därför är det i allra högsta grad viktigt att slöjdens syften konkretiseras.

2.2 Kursplanen

I kursplanen i slöjd kan man läsa om ämnets syfte och roll i utbildningen.

”Slöjd innebär manuellt och intellektuellt arbete i förening och utvecklar kreativitet, nyfikenhet, ansvarstagande, självständighet och förmåga att lösa problem. Detta kommer till uttryck i slöjdprocessen, som startar i en idé och resulterar i en färdig produkt.---

Utbildningen i slöjd syftar till att skapa medvetenhet om estetiska värden och att utveckla förståelse av hur materialval, bearbetning och konstruktion påverkar en produkts funktion och hållbarhet. Utbildningen inom slöjdamnet syftar även till att ge kunskaper om miljö- och säkerhetsfrågor och att skapa medvetenhet om vikten av resurshushållning.” (Skolverket 2000:91)

Citatet ovan visar tydligt på den värdefulla utveckling som slöjden kan bidra med i skolan. Kursplanen (se bilaga tre för kursplanen i sin helhet) visar som synes på att i slöjden arbetar man inte bara med händerna, utan det ligger ett omfattande tankearbete bakom.

Mål att sträva mot

”Skolan skall i sin undervisning i slöjd sträva efter att eleven---

- utvecklar kunskaper och lust till ett kreativt skapande utifrån egna erfarenheter och intressen,
- utvecklar förmågan att ta eget ansvar för sitt lärande och för planeringen av slöjdprocessen utifrån såväl egna förutsättningar som tillgång på tid och resurser,
- bygger upp en handlingsberedskap för det dagliga livets behov med beaktande av aspekter som jämställdhet, ekonomi och miljö---
- utvecklar förmågan att tillägna sig och använda nya kunskaper samt att överföra och befästa kunskaper från andra områden och kulturer i sitt skapande arbete.” (Skolverket 2000:92)

Mål att sträva mot ger den inriktning som undervisningen skall ha när det gäller att utveckla elevernas kunskaper. De kunskapskvaliteter som är väsentliga i ämnet tydliggörs genom detta och dessa mål utgör det främsta underlaget för planeringen av undervisningen. (Skolverket 2000)

Det är alltså först och främst utifrån dessa mål som lektionsplaneringen och den lokala kursplanen skall göras. I strävansmålen blir arbetet med slöjdprocessen än mer tydligt, då de pekar på vikten av att utveckla förmågan att självständigt planera ett arbete och att på ett konstruktivt sätt lösa problem. Även utvärderingen efteråt är en viktig bit i slöjdprocessen, som inte får glömmas bort. Eleverna skall inte bara kunna genomföra en arbetsprocess som leder till produkter, utan de skall också kunna reflektera över det som de gjort och kunna göra en bedömning av båda delarna.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

”Kännetecknande för ämnet slöjd är elevernas delaktighet i en produktionsprocess från idé till färdig produkt.--- I slöjdprocessen, i vilken eleverna med egna initiativ och idéer deltar och påverkar arbetet, blir samverkan mellan tanke, handling, produkt och process naturlig. Ämnet ger eleverna möjlighet till hög grad av självständighet och det ligger en naturlig progression i att experimentera, lösa problem och göra medvetna val.---

Slöjdämnet bidrar till begreppsbyggnad och begreppsutveckling inom såväl slöjd som andra skolämnen. Det ger exempelvis genom matematiska tillämpningar en grund för storleksuppfattning och förståelse för geometri. När eleverna tar del av instruktioner samt presenterar, dokumenterar och värderar sina arbeten bidrar detta till läs- och skrivutvecklingen.” (Skolverket 2000:92)

Under *Ämnets karaktär och uppbyggnad* belyses aktivt vikten av slöjdprocessen. Den beskrivs i kursplanen som en process, som tar sin början i en egen idé. Eleven gör en planering av sitt arbete och arbetar sedan aktivt för att kunna genomföra det valda slöjdprojektet. I slöjden kan eleverna få utlopp för sin fantasi och få prova sig fram till olika lösningar under arbetets gång. Detta inte bara stärker och utvecklar deras kreativitet, utan också deras självkänsla. Att arbeta efter slöjdprocessen, är att kunna påverka och vara delaktig i undervisningen från början till slut, vilket är betydelsefullt för elevernas engagemang och allsidiga utveckling. Det visar således på hur viktigt det är att i slöjden arbeta utefter detta processtänkande och att tänka på att slöjd inte handlar om att skapa fina produkter. (Skolverket 2000)

Bedömning i ämnet slöjd, bedömningens inriktning

En stor del av bedömningens inriktning handlar om slöjdprocessen, elevens förmåga att utveckla och genomföra egna idéer. Eftersom betygen till stor del skall sättas utefter detta, så är det viktigt att också undervisningen sker enligt processtänkandet. Kunskaper från alla delar av processen, från idé och genomförande till presentation och värdering av produkten, skall vägas in i bedömningen. Läraren skall titta på elevens förmåga att ta sig an nya utmaningar i arbetet, deras självständighet och eget ansvarstagande i arbetsprocessen, när de sätter betygen. Även elevens uthållighet med att slutföra arbetet skall ingå i bedömningen. Bedömningen skall också utgå från det praktiska arbetet i form av förmåga att hantera och välja olika verktyg, material och arbetsmetoder för att lösa problem. Även rent estetiska aspekter skall vägas in i bedömningen i form av känsla för färg och form under arbetets gång och i den färdiga produkten. (Skolverket 2000)

3. Tidigare undersökningar och litteratur

Som utgångspunkt till våra slutsatser utifrån tidigare undersökningar, har vi använt oss av den Nationella utvärderingen i slöjd (2005) av Peter Hasselskog (filosofie magister och lärarutbildare vid Göteborgs universitet) och Marlène Johansson (filosofie doktor och lärarutbildare vid Göteborgs universitet) och Kajsa Borgs (2001) (lektor vid Umeå universitet) avhandling *Slöjdämnet intryck- uttryck- avtryck*. Även annan litteratur som *Ett oändligt äventyr, Fantasi och kreativitet i barndomen, Skapande handling och Kunskap i handling*, där författarna belyser vikten av kreativitet och den skapande processen, har legat i fokus under arbetets gång.

3.1 Tidigare undersökningar

Intresset för slöjd

Enligt den Nationella utvärderingen (2005) i slöjd från 2003 så uppger 81 % av de tillfrågade eleverna att slöjd intresserar dem. I den generella elevenkäten där eleverna fått svara på vilka tre ämnen de tycker är roligast i skolan nämner de bl.a. Slöjd. I samma enkät blir de också tillfrågade om vilka tre ämnen de anser sig ha minst nytta av och även här finns slöjden representerad. 100 % av de tillfrågade slöjdlärarna uppger att eleverna tycker om att ha slöjd. Däremot så uppger 60 % av dem att slöjd ses som ett mindre viktigt ämne av kollegor i andra ämnen. Dessutom tycker 50 % av slöjdlärarna att de måste försvara slöjdämnet gentemot övriga kollegor.

Slöjdprocessen

Borg (2001) skriver i sin avhandling *Slöjdämnet intryck- uttryck- avtryck* om slöjdprocessen.

”Att få eleverna att genomgå slöjdprocessens olika steg har i senare läroplaner blivit viktigare än att föreskriva vilka föremål som processen skulle leda fram till.” (Borg 2001:138)

Borg (2001) fortsätter att skriva om processtyrningen av ämnet och hon skriver också att den i samband med den Nationella utvärderingen från 1992 har utvärderats. Resultatet av utvärderingen tydde på att den förändring som eftersträvats när föremålsstyrningen försvann, hade uppnåtts. Däremot så visade Borgs avhandling att slöjdlärarna upplevde att produkten var en viktig drivkraft för eleverna i deras arbete.

”Arbetet blev lustfullt och nästan självmotiverande om visionen av den färdiga produkten var lockande. Elevens delaktighet i utformandet av uppgiften och därmed också produkten, ansågs vara viktigt av både informanter och lärare. Däremot blev slöjddandet tråkigt och verkade meningslöst om eleven inte förstod

syftet med arbetet eller inte tyckte ha något bruk för föremålet.” (Borg 2001:138)

Styrdokumentens betydelse för undervisningen

I Nationella utvärderingen (2005) uppger lärarna att de lägger ungefär lika stor vikt vid de nationella och lokala styrdokumenterna. Däremot så svarar ungefär var tionde lärare att de nationella styrdokumenterna har en ganska eller mycket liten betydelse för deras slöjdundervisning. Majoriteten av lärarna (89 %) talar om för eleverna vad kursplanen säger att de skall lära sig i slöjden. På samma fråga svarar 63 % av eleverna att de får veta vad de skall lära sig. Lika stor andel av eleverna tycker att läraren är tydlig med vad de skall lära sig, de känner sig insatta i målen och de vet vad som krävs för de olika betygen. Både elever och lärare har fått svara på frågor om hur slöjdundervisningen fokuserar elevernas utveckling inom olika områden (relaterade till strävansmålen) och där svarar majoriteten av lärarna att de fokuserar samtliga områden mycket eller ganska mycket. Elevernas svar är däremot varierande. En stor majoritet av eleverna upplever arbetsglädje.

Mer än hälften av eleverna upplevde att slöjdundervisningen bygger upp självkänslan medan 44 % inte upplevde detta. De upplever i hög grad att de utvecklats i att lösa problem och i att ta eget ansvar. Flest lärare uppger att de fokuserar personliga kvalitéer och egenskaper. De tycker också att eleverna utvecklas i att ta eget ansvar. Enbart 8 % av lärarna uppger att handlingsberedskap inte fokuseras. Samtliga lärare fokuserar arbete med slöjdprocessen, elevernas skapande och självständiga arbete.

Slöjdämnet i en skola utan timplan

Bland de 62 lärare som i Nationella utvärderingen (2005) besvarat den öppna frågan om hur de ser på slöjdämnets roll och utveckling i en eventuell framtida skola utan timplan, svarade ungefär lika många att de var positiva, negativa eller att de inte tog ställning till det. 21 % av lärarna såg att en positiv effekt av timplanens avskaffande skulle bli att det ämnes- överskridande arbetet i skolan ökade. Därmed skulle slöjden kunna inta en viktig plats i skolan. Negativa saker som framkom var t.ex. att slöjdämnet skulle komma att få för lite tid, ämnet riskerar att bli ”hjälpämne” till andra ämnen, eller helt försvinner som kunskapsämne.

I Borgs (2001) avhandling angående slöjdens ”vara eller icke vara”, fick lärarna svara på hur de trodde att ämnet skulle se ut om tio år. Frågan ställdes 1994, då slöjdämnet just hade ifrågasatts som obligatoriskt skolämne av dåvarande utbildningsminister och läroplanen Lpo 94. Detta ledde till att slöjden fick färre undervisningstimmar i skolan.

”För lärarna var alltså slöjdämnets ramar och resurser det som allra först dök upp i svaren på frågan om slöjden i framtiden. De påpekade att ämnets undervisningsvolym minskat i samband med varje läroplansreform efter Lgr 62 samtidigt som kommunernas ekonomi blivit sämre.” (Borg 2001:99)

3.2 Litteraturgenomgång

Slöjd handlar om så mycket mer än att bara slöjda eller skapa produkter. Slöjden- med processen i fokus, hjälper till att utveckla exempelvis handlingsberedskap, kreativitet och självständighet. Genom slöjdprocessen skapas en helhetsbild på arbetet som görs, från idé och planeringsfas till genomförande/problemlösning och slutlig utvärdering. Det är bl.a. det här som gör ämnet så unikt och viktigt i skolan. Om detta står det att läsa i häftet *Teoretiskt, praktiskt eller som i slöjden?* (Läraryrket 2003), som på ett konkret och lättläst sätt beskriver slöjdprocessen.

Slöjdprocessen går också in under det som Sven-Eric Liedman (författare och professor i idé- och lärdoms historia vid Göteborgs universitet), beskriver som Kunskapsprocessen:

Kunskapsprocessen

- Inspirationsfas
- Planeringsfas
- Problemformuleringsfas
- Informationsinsamlingsfas
- Bearbetningsfas
- Presentationsfas
- Uppföljningsfas

Liedman (2001) talar om denna process som de faser som är viktiga att genomgå för att nå fram till kunskap. Han säger också att varje läroprocess innebär ett motstånd och att det bara är intresset och fantasin som kan göra detta motstånd omärkligt. Han menar dock att den moderna pedagogiken har ett enkelt recept på hur skolan skall göra sitt lärostoff intressant för eleverna. Den skall helt enkelt utgå från deras egna intressen och vardag. (Liedman 2001)

Peter Ohlsson (från Läraryrket 2003s ämnesråd i slöjd), skriver i en artikel för *Slöjdforum* om vikten av att lyfta fram just processen i slöjden.

”Om slöjden ska spela en viktig roll i den framtida skolan så tror jag att det är just slöjdprocessens alla fördelar och slöjden som kreativitetstränande ämne som vi ska lyfta fram. Om vi profilerar oss som ett ämne där görandet och teknikerna sätts i fokus så är vi ett sjunkande skepp.” (Ohlsson 2005nr:6:46)

Utifrån detta kan vi se vilken betydande roll slöjdprocessen har när det gäller att lära sig saker i slöjden. Det är också av betydande vikt att eleverna känner lust inför det som de skall lära sig och arbeta med. Genom att utgå från deras egna intressen när de skall slöjda, görs lärostoffet intressant och fantasi och kreativitet kan skapas.

Ett av de viktigaste syftena med slöjden är enligt Vygotskij (2002) (nytänkare inom den sovjetiska psykologin och lingvistikens i början av 1930- talet) den kreativa processen. En mycket viktig fråga inom barnpsykologi och

pedagogik är barnets skapande, utveckling av detta skapande och det kreativa arbetet för barnens allmänna utveckling och mognad. .

I en människas unga år, tonåren, försöker man hitta sitt eget jag, vem man är. Detta sker bland annat genom kreativt skapande (Vygotskij 2002).

Alla dessa moment inte bara ingår i slöjdprocessen, utan är dessutom några av hörnstenarna.

Det är viktigt att man ger ungdomar möjligheter och förutsättningar för fritt kreativt skapande för att främja den personliga mognadsfasen.

I slöjddämnet är det så otroligt många olika delar och kunskaper som eleverna kan ta till sig. Vår uppfattning är att de elever som förstår att de både praktiserar t.ex. matematik och svenska under slöjdtimmarna tyvärr verkar vara få. Vi anser att slöjd inte enbart handlar om praktiskt arbete, utan den är en kombination av teori och praktik. I boken *Skapande handling* skriver Bengt Molander (professor i filosofi vid Norges universitet för vetenskap och teknologi) följande:

”En vanlig missuppfattning från icke- hantverkare är att hantverk är ett kroppsarbete. En annan att tankearbetet är mindre komplicerat. Dessa vanliga tankekullerbyttor grundas just på okunnighet. Abstraktionsförmågan är tvärtemot mycket hög. I förväg ska man bilda sig en föreställning om hur ett föremål ska se ut, tillverkas, fungera”. (Molander 1993:18)

Precis som citatet ovan visar på så ligger det oftast ett omfattande tankearbete bakom ett praktiskt arbete. Hela tiden måste man ligga steget före i tankarna och tänka sig in i olika situationer, problem som kan komma att uppstå under vägen och hur de på bästa sätt kan lösas. Slöjdprocessens arbetssätt kan vara ganska krävande, men är dock väldigt utvecklande för kreativiteten då det handlar om så mycket abstrakt tänkande. Här kan man prata om ”learning by doing” eller t.o.m. ”learning even before you are doing it”. (Molander 1993)

I boken *Skapande handling - om idéernas födelse* (2000) berättar Pirjo Birgenstam (psykolog och verksam som universitetslektor vid institutionen för psykologi i Lund), om skissandet. Inte bara skissandet som jag gör på pappret när jag skall göra en ritning, utan även det kladd man gör på baksidan av telefonkatalogen när man pratar i telefon och det verbala skissandet. Detta handlar inte om att rita streck, utan att strukturera upp det man tänker på i en slags ”mind map”. Som titeln på boken avslöjar så handlar just skissandet om skapande handling. Det behövs ingen färdig idé innan man sätter sig och skissar. Ibland kan det räcka med att bara sitta ner och drar lite streck fram och tillbaka på ett papper för att få igång det kreativa tänkandet. Själva skissandet behöver inte bli en fin teckning, utan det handlar mer om att lyckas skapa något.

”Jag brukar referera till Cézanne som satt som en besatt och målade äpplen om och om igen. Hans intresse var inte att göra en vacker bild. Det var att någon gång lyckas måla det förbannade äpplet som det faktiskt var.”
(Birgenstam. 2000: 51)

Det är även det här som slöjdprocessen handlar om, att våga pröva sig fram, att våga lyckas eller misslyckas. Genom slöjden får jag möjlighet till detta när arbetet är processinriktat, utan krav på en ”fin” fulländad produkt.

4. Syfte och frågeställningar

I vårt arbete vill vi tydliggöra att det är mer än bara ett antal tekniker som man lär sig i slöjden. Genom erfarenheter från vår VFU har det visat sig att delar av innehållet i kursplanen inte efterföljs i undervisningen. Vi har upplevt att en del slöjdlärare jobbar mer produkt- än processinriktat. Vikten i kursplanen ligger vid slöjdprocessen, inte dess produkt. I vissa fall verkar det som att strävansmålen i slöjd ”faller bort” och inte tydliggörs i undervisningen. Istället belyses endast uppnåendemålen. Om inte läraren aktivt arbetar med att förmedla innehållet i kursplanen till eleverna, så är det inte så konstigt om de inte vet varför de har slöjd eller vad de skall lära sig! Detta är dock något som eleverna har rätt att få vetskap om!

”Skolan skall klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan.”
(Lpo 1994:6)

Vi vill utifrån styrdokumentet och tidigare forskningsresultat visa på slöjdens betydelse i skolundervisningen. Syftet med uppsatsen är att undersöka sambandet mellan det slöjdlärarna menar att eleverna skall lära sig (kopplat till kursplanen), kontra det som eleverna uppfattar att de lär sig. Vi vill genom vår undersökning bl.a. ta reda på om lärarna lägger upp sin undervisning efter kursplanen och om eleverna vet och förstår syftet med slöjden. Vi har i undersökningen riktat in oss mot elever i skolår 9.

De empiriska frågor vi kommer att behandla är följande:

- Är det viktigt att ha slöjd i skolan?
- Vad säger styrdokumentet?
- Vad är syftet med slöjdprocessen?
- Utvecklas eleverna i enlighet med kursplanens strävansmål?
- Hur arbetar lärarna för att synliggöra detta syfte?
- Vad anser eleverna att de lär sig i slöjden?
- Finns de något samband mellan det som lärarna menar att eleverna skall lära sig och det som eleverna uppfattar att de lär sig?
- Hur tror lärarna att slöjdämnet skulle påverkas om timplanen försvann?

Genom vår undersökning hoppas vi kunna få en uppfattning om hur lärarna och eleverna tänker kring dessa frågor.

5. Metod

Vi har valt att läsa tidigare utvärderingar och litteratur, samt att göra en empirisk undersökning. I vår undersökning har vi använt oss av både lärarintervjuer och elevenkäter. I detta kapitel redovisar vi vårt tillvägagångssätt.

5.1 Avgränsning

Vi har valt att genomföra enkätundersökningen med elever från skolår 9, eftersom det är då som eleverna har haft slöjd i flest antal år. De har då förhoppningsvis som mest erfarenheter och kunskaper inom slöjd. Vi hade först som alternativ att göra undersökningen med hela högstadiet, men då detta hade tagit alldeles för mycket tid så bestämde vi oss för att enbart göra undersökningen i skolår 9.

Till en början hade vi också tänkt genomföra ytterligare en enkätundersökning som vi skulle göra med övriga lärare på skolorna. Den undersökningen syftade till att få reda på om de andra lärarna kände till syftet med slöjden. Tanken var också att lärarna skulle skriva om de var man eller kvinna och i vilket/vilka ämnen de undervisade i. Detta för att om möjligt kunna se om lärare i samma ämne ser nytta med slöjden på ungefär samma sätt beroende på hur deras eget ämne kan integreras med slöjden.

Efter att ha börjat skriva på enkäterna och intervjuerna, valde vi att begränsa vår uppsats till att bara innefatta slöjdlärarna och eleverna. Detta efter att ha insett att det sammanlagda material vi skulle få in hade blivit alldeles för stort. Uppsatsen skulle då ha kommit att omfatta två olika undersökningar och det hade vi inte hunnit med inom den tidsram vi har.

5.2 Källor

Vi har använt oss av både en kvantitativ enkätundersökning och kvalitativa lärarintervjuer när vi gjort vår undersökning. Som grund för våra enkäter och intervjuer har vi haft hjälp av Trosts (1997, 2001) (fil.dr och professor i sociologi vid Uppsala universitet) böcker om att skriva intervju- och enkätfrågor (*Enkätboken* och *Kvalitativa intervjuer*). Där ger han exempel på olika sorters enkäter och intervjuer. Vi har framförallt tittat på exempel på olika typer av intervjumallar innan vi skrev våra intervjufrågor. (1997: 48) Även annan metodlitteratur har varit oss behjälplig under arbetets gång, som t.ex. *Vetenskaplig metod* av Rolf Ejvegård (2003) (professor emeritus vid Linköpings universitet), *Svenska skrivregler* av Svenska språknämnden och *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap* av Staffan Stúkat (universitetslektor på Göteborgs universitet).

5.3 Intervjuer/enkäter

Vi har gjort en enkätundersökning bland eleverna och har valt att använda oss av en kvantitativ metod, då det är hur många det är som har liknande uppfattning åsikter som är av intresse för vårt arbete. Undersökningen har trots detta kvalitativa inslag, eftersom ett flertal av våra frågor är öppna frågor.

Syftet med enkäterna har varit att försöka få fram elevernas syn och tankar om slöjden, för att få reda på hur insatta de är i syftet. Eftersom kursen inte är längre än 10 poäng, så har vi varit tvungna till att begränsa vår enkätundersökning till att innefatta elever från endast två skolor. Detta gör att de slutsatser vi kan dra från vår undersökning blir något begränsade och inte generella eller allmänt gällande. Därför har vi valt att läsa tidigare forskning inom ämnet, för att se om vi kan dra paralleller mellan tidigare forskningsresultat och resultat från vår undersökning. Innan vi gick ut i skolorna och genomförde våra undersökningar, gav vi ut en provenkät till några ungdomar i klass nio som fick agera testpersoner. Detta för att få vet om våra enkätfrågor var lätta att förstå. Efter att ha läst deras svar, gjorde vi några små justeringar innan vi gick ut till skolorna med den slutgiltiga versionen.

Vi har i vår undersökning också valt att jämföra en stor och en liten högstadieskola, för att om möjligt se om antalet elever kan tänkas påverka hur slöjdundervisningen blir. Skola A är den skola som har minst antal elever (33 stycken), med enbart två klasser i skolår nio. Skola B blir då den skola som har flest antal elever (147 stycken), med sina sju klasser med nior.

På grund av att det fanns så många klasser på skola B som skulle vara med i undersökningen, var vi tvungna till att lämna över enkäterna till slöjdlärarna på skolan, så att de själva fick dela ut dem till eleverna när de hade lektion. Detta betydde att vi inte hade möjlighet att vara med när eleverna besvarade enkäterna och därför har vi inte heller kunnat svara på eventuella frågor som eleverna kan tänkas haft. Detta kan ha påverkat tillförlitligheten i svaren hos eleverna på skola B. På skola A kunde vi däremot närvara vid undersökningstillfället.

Vi har förutom litteratur och enkäter, använt oss av kvalitativa intervjuer med slöjdlärarna på respektive skolor (totalt fyra stycken). Anledningen till att vi valde att göra en undersökning innefattande både lärare och elever, var att vi ville kunna jämföra och se hur eleverna uppfattar sin slöjdundervisning, mot hur lärarna menar att de lär ut slöjdens syfte till dem. Därför var det av vikt att intervjuerna gjordes med slöjdlärarna från de skolor där vi genomfört elevenkäterna. På grund av detta hade inte kvantitativa intervjuer varit oss till hjälp i arbetet. Målet med intervjuerna har varit att dels ta reda på hur lärarna lägger upp lektionen utifrån kursplanen, och dels att ta reda på hur läraren arbetar för att synliggöra syftena med slöjden i sin undervisning. Själva intervju- och enkätfrågorna har vi försökt utforma så att vi dels skall kunna jämföra dem mot varandra och dels kunna göra en jämförelse mellan dem och resultat från tidigare undersökningar. Vi valde att använda oss av intervjuer som undersökningsmetod, för att vi antog att det skulle ge oss längre och mer uttömmande svar från respondenterna och vi skulle också kunna ställa motfrågor. Mall till våra intervjufrågor och enkätundersökning, finns presenterade längst bak i arbetet som bilaga ett och två.

Inför genomförandet av våra intervjuer var det planerat att vi skulle ha gjort en provintervju. På grund av sjukdom hos respondenten, var vi tyvärr tvungna att ställa in den. Vi hade därefter inte möjlighet att genomföra en ny provintervju, eftersom vi

började få ont om tid. Vi kände på grund av detta att vi inte riktigt kunde ta ställning till huruvida vi skulle ta bort eller ändra vissa av frågorna. Därför bestämde vi oss för att det var bättre att ha med för många frågor än för få i intervjun. I efterhand såg vi att några av frågorna inte var direkt relevanta för vårt arbete och därför har vi valt att inte diskutera dem vidare (se Urval och svårigheter med intervjuerna/enkäterna).

Alla intervjuer bandades, detta för att vi skulle kunna lyssna på samtalen, utan att samtidigt sitta och anteckna. Det fanns annars en risk att vi skulle kunna anteckna fel, eller bli osäkra på vad som sades. I efterhand var det också lättare att ha hela samtalen inspelade och vi behövde inte vara rädda för att vi skulle ha missat några viktiga detaljer. Dessa har varit viktiga att ha i de fall då vi citerat intervjupersonerna.

Vi intervjuade lärarna en och en förutom på skola A. På den skolan blev intervjuerna ganska korta. Lärarna hade svårt för att hitta ledig tid, så vi fick intervju båda lärarna samtidigt. Detta gjorde att de inte hann lämna så uttömmande svar och att de ofta samtyckte med varandra.

vi har utelämnat könstillhörighet i både intervjuerna och enkäterna, då denna information inte var relevant för arbetet. Alla personer som deltagit i undersökningen har också varit helt anonyma. Vi har valt att dela upp skolorna och redovisar dem skola för skola, eftersom vi har studerat och dragit paralleller mellan lärarens arbete och elevens lärande.

5.4 Urval och svårigheter med intervjuerna/ enkäterna

Vi diskuterade mycket om hur vi skulle göra när vi sammanställde våra undersökningar. Tanken var att det skulle finnas en röd tråd mellan frågorna på enkäterna och intervjuerna, men såhär i efterhand insåg vi att vissa av frågorna på enkäterna inte hade någon direkt motsvarighet hos intervjufrågorna och tvärtom. Detta har gjort att vi har valt att ta bort några frågor från intervjuerna när vi har diskuterat svaren. Det var främst frågor som hade att göra med läramas bakgrunder, (vilka jobb de har haft innan, hur länge de har tjänstgjort inom slöjden, hur länge de har varit på just denna skola osv.) Även frågor angående de lokala arbetsplanerna och ämnesövergripande arbete har vi valt att inte ha med i diskussionen. Alla frågor och svar finns däremot presenterade i redovisningen av våra undersökningar.

Vi hade först tänkt att det skulle vara intressant att veta i vilken slöjdart varje lärare undervisar i (trä respektive textil). Detta för att se om det fanns någon skillnad i hur de olika lärarna för fram syftet med undervisningen, beroende på slöjdarten. Men eftersom slöjden bara beskrivs som ett ämne i kursplanen, beslutade vi att inte göra någon åtskillnad mellan textil- och träslöjd.

Vi har valt att inte skriva ut intervjuerna. Anledningen till detta är dels det stora materialet och dels att en del av materialet är irrelevant för arbetet. Vi har till intervjuerna tagit hjälp av Trosts (1997: 50) bok *Kvalitativa intervjuer*. Vi beslutade oss istället för att sammanställa intervjuerna och att skriva ned svaren i löpande text.

När vi skrev enkäterna diskuterade vi utifrån Trosts (2001:70) bok *Enkätboken*, huruvida vi skulle ha öppna frågor eller om vi skulle lämna svarsalternativ. Vi beslutade oss för att ha ungefär hälften av frågorna öppna och att ge eleverna svars- alternativ på den andra hälften. Det är visserligen mycket enklare att sammanställa en enkät där man redan har gett alla svarsalternativ, men problemet är då att man kanske styr deltagarna för

mycket i vad de svarar. För oss var det viktigt att få veta vad eleverna tyckte i frågorna och vi befarade att vi kanske inte skulle få med deras spontana tankar om vi givit dem en massa olika svarsalternativ. Nackdelen med att ha med så pass många öppna frågor som vi hade, var att vi fick väldigt många olika svar. Därför har vi fått gå in och tolkat vissa svar för att förstå hur eleven i fråga har tänkt och menat. Sedan har vi grupperat svaren i olika svarsalternativ för att det skall bli enklare att redovisa dem. Detta minskar tillförlitligheten något, men vi tror att vi tjänar mer än vi förlorar på att låta eleverna tänka efter själva och sedan tolka deras tankar, än om vi hade varit mer styrande i frågorna. Som ett exempel på hur vi har tolkat deras svar, kan vi ta frågan om vad de tänker på när de hör ordet slöjd. Om en elev har svarat att den tänker på en hammare, att snickra och bokhyllor, så har vi delat in svaren på följande sätt: hammaren hamnar under kategorin "material", medan snickra hamnar under "praktiskt arbete". Svaret bokhylla hamnar under "tillverkning". Ibland har det vara något tvetydigt vad eleven i fråga har menat med sitt svar, men vi har trots detta försökt att sortera dem så noggrant som möjligt. Vi diskuterade ingående de olika kategorierna och tycker att vi har lyckats fånga alla de aspekter vi avsåg att studera.

Vi har valt att även redovisa svaren från våra enkäter i löpande text. Fråga 6 angående hur eleverna bäst arbetar i slöjden, valde vi att presentera med hjälp av ett stapeldiagram (figur 1 och 2). Vi ville vi på ett tydligt och lättöverskådligt sätt visa svaren.

6. Redovisning av våra undersökningar

6.1 Intervjuer

Vi började vår intervju med att fråga lärarna vilka bakgrunder i arbetslivet de har och varför de valde att bli slöjdlärare.

På skola A har lärare 1:A tidigare arbetat på restaurang och på nummerbyrån, men har alltid haft hantverk som intresse och valde därför att bli slöjdlärare. Såg det som ett tillfälle att kunna arbeta med hantverksämnen och har hållit på med skolslöjd i 7 år. Lärare 2:A har arbetat som ungdomspraktikant på ett fritidshem och har även haft praktik som slöjd- lärare. Har jobbat inom slöjden i 8 år. Båda lärarna började på skola A hösten 1999.

Lärarna på skola B har även de jobbat med annat innan de började som slöjdlärare. Lärare 1:B jobbade som arkitekt ett längre tag innan det blev aktuellt att omskola sig till lärare. Det var en annan kollega som hade gått samma väg (arkitekt – slöjdlärare) som tipsade om den lyckade kombinationen. Detta hände för ca 27 år sedan och läraren har sedan dess varit på skola B hela tiden. Lärare 2:B provade på en mängd arbeten innan det blev slöjdläraryrket. Denna mångfaldiga yrkeserfarenhet känner läraren att den har haft stor nytta av i sitt arbete som slöjdlärare under sina tolv år, varav de fyra sista är på skola B. Båda lärarna ansåg att det nog var mycket av en slump att de blev just slöjdlärare, men de

har båda två hantverk som intresse. Samtliga fyra lärare är ettämneshögskolelärare (dvs. de är utbildade i enbart ett ämne).

På frågan om de tycker att det är viktigt att ha slöjd i skolan, gick åsikterna isär något. På skola A tycker båda lärarna att det är viktigt att ha slöjd. De pratar bl.a. om konkretisering av andra ämnen i slöjden som en anledning till varför den är viktig.

”I slöjden får eleverna arbeta problembaserat. I slöjden kan man också tillämpa teorier på en högre nivå. Det finns t.ex. elever som är bra i matematik, men som aldrig har använt en tumstock och som inte riktigt vet hur den fungerar. Slöjden skapar möjligheter till tillämpning av teorier i praktiken, något som är unikt för ämnet.” (Lärare 1:A)

På skola B var lärarna inte lika överens. Lärare 1:B är inne på samma åsikter som lärarna på skola A, att slöjden skapar variationer i undervisningen, vilket eleverna behöver. Lärare 2:B däremot ifrågasätter starkt sättet de jobbar med slöjden på. Läraren menar att det är läroplanen som denne inte är riktigt nöjd med, men avslutar med att konstatera att helt värdelös är ändå inte slöjden.

Både skola A och B har en lokal arbetsplan. På skola A är den utarbetad efter slöjdprocessen. Betygskriterierna är gjorda efter kursplanen och de utgår från bl.a. idé, initiativ/eget ansvar och utvärdering. Kursplanen är inte inriktad mot några olika tekniker eftersom det inte är de olika teknikerna som man enligt kursplanen skall rikta in sig mot. Båda lärarna har varit med och arbetat fram den. Skola B har en liknande kursplan, men där är det bara lärare 1:B som har varit med att ta fram den när Lpo94 kom. Lärare 2:B har dock varit med och reviderat den på senare år.

Lärarna på båda skolorna anser att de i mycket högre grad skulle kunna arbeta mer ämnesövergripande än vad de nu gör. På skola A brukar det mer vara så att om klassen arbetar med något tema (ex. medeltiden) så kan deras klasslärare fråga om inte eleverna kan få jobba med något på slöjden som har med temat att göra. På skola B är lärare 2:B lite mer kritisk till övriga lärare på skolan och själva skolans arbetsrutiner.

”Det är väldigt traditionellt här, det är nästan inga andra lärare som vill jobba ämnesövergripande. Vi gör inte mycket på den här skolan för att integrera andra ämnen, vi är väldigt gammalmodiga. Så länge man inte har fler kollegor med det intresset eller inriktningen eller visionen så kommer man ju ingen vart.” (Lärare 2:B)

Slöjdprocessen nämner alla fyra lärare när vi frågade dem vad de ansåg att syftet med slöjden var. Saker som att eleverna får arbeta med en egen idé och inte bara tillverka en massa saker, gavs som exempel angående vikten av att arbeta enligt processtänkandet. Lärarna menar att eleverna får en helhet på sitt arbete, men slöjdprocessen handlar också om utvärdering och strategisk planering.

”Genom slöjdprocessen får eleverna en helhet på sitt arbete från idé, planering, till genomförande och utvärdering. Slöjdprocessen är en naturlig tankekedja.”
(Lärare 2:A)

Varje termin går samtliga lärare igenom syftena med slöjden för eleverna. Att just prata med eleverna, nämner lärarna på skola A som det vanligaste sättet att försöka synliggöra syftet för dem. Lärarna på skola B jobbar på olika sätt för att försöka förmedla syftena med slöjden. Lärare 1:B jobbar som de gjorde på skola A, genom att upplysa eleverna och föra diskussioner, medan lärare 2:B jobbar mer på att försöka få eleverna att arbeta självständigt (låta dem tänka själva istället för att ge dem rätt svar direkt).

På frågan vad de tittar på när de sätter betyg, svarar lärarna på skola A att betygen sätts efter slöjdprocessen. De har olika bitar som de går efter i bedömningen: idé/planering, design, genomförande, initiativ/eget ansvar och utvärdering. Lärarna på skola B har gjort i ordning en pärm där de skrivit ner betygskriterierna utifrån kursplanen. Eleverna kan själva läsa dem när de vill. Lärare 1:B nämner att kriterierna inte är helt lättolkade, men att lärarna gör så gott de kan. Både lärarna på skola A respektive skola B sätter betygen tillsammans.

”*Vad skall jag göra nu?*” är en fråga som alla lärare är väl bekanta med. Alla fyra lärarna nämner att de jobbar med att försöka få eleverna att tänka mer själva innan de kommer fram till läraren och frågar vad de skall göra. Lärarna på skola A uppmuntrar eleverna till att först tänka själva, sedan fråga en kompis om hjälp och sist fråga läraren. Lärarna tycker inte att eleverna är särskilt duktiga på att samarbeta, vilket kollegorna på skola B håller med om.

”De samarbetar lite, men man får oftare frågan, ”vad skall jag göra nu” än man får ”nu har jag tänkt göra såhär” och det tjuvar jag väldigt mycket om redan från början. Fråga inte vad ni skall göra nu, utan fundera lite själva och kom sedan med förslag. Men de är vana vid att ställa frågor och få svar. Många gånger är det ju enklare att ställa en fråga än att fundera själv.” (Lärare 1:B)

Kursplanen innehåller även strävansmål som eleverna skall utvecklas i enlighet med. På skola A är lärarna kritiska till om eleverna verkligen gör detta. De menar att de elever som verkligen är intresserade av slöjd gör det, medan de andra har svårt för att själva se de ytterligare kunskaper som de lär sig (ex. matematik). Lärarna på skola B anser däremot att de oftast lyckas få eleverna att utvecklas enligt strävansmålen. De menar också att elevernas kunskaper i slöjd är väldigt varierande beroende på från vilken skola eleverna kommit från tidigare. Lärare 1:B är övertygad om att eleverna är medvetna om de pedagogiska fördelarna med slöjden.

”Det är jag övertygad om att de är, för jag har jobbat med det. Det är stort sett varje dag som elever får en *aha* upplevelse, att det är det här som jag skall jobba med, geometri eller matematik. Det känner jag ofta att det finns mycket matematikkunskaper eller vaga kunskaper som de inte har kläm på riktigt vad de skall använda till, som man får locka fram.” (Lärare 1:B)

Men Lärare 2:B tycker tvärtom.

”Nej, det tror jag inte. Det är en stor sorg i mitt hjärta. Det är därför jag ifrågasätter det så mycket att ha hantverksämnen som jag pratade om innan. Jag är mycket övertygad om att eleverna skulle kunna få ut mycket mer av ämnet. Vi har praktiska och skapande ämnen vilket jag tycker är bra och det skall vi naturligtvis ha kvar. I slöjden är det väldigt vanligt med matematiska uträkningar och då är det väldigt ofta som studiebegåvade elever protesterar över att behöva räkna matte.” (Lärare 2:B)

När vi frågade vad lärarna tror att eleverna tror att de skall lära sig i slöjden, blev svaren lite olika mellan skolorna. Skola A tror att eleverna skulle svara att de lär sig att arbeta självständigt, men också att de lär sig en del tekniker. Även produkten kan komma i fokus. Lärarna på skola B trodde mer att eleverna skulle svara processen. Lärare 1:B trodde även att eleverna skulle svara att de lär sig att hantera verktyg och liknande, men lärare 2:B var mer inne på processen.

På båda skolorna har datorerna hittat in i slöjdsalarna. Eleverna använder datorerna främst för att dokumentera sin process. De skriver om vad de har gjort och hur de har arbetat. Digitalfoton tas också på deras produkter. Eleverna är inte jätteduktiga på att komma ihåg att skriva. På skola A har de ett portfolioprogram. De har färdiga frågor (en utvärderingsmall) som de skall besvara och gå efter. Det är olika frågor för skolår 3- 7 respektive skolår 8- 9. I utvärderingsmallen för skolår 8-9 fungerar elevernas utvärderingar som ett betygsunderlag och lärarna har därför skrivit frågorna efter betygskriterierna. Exempel på frågorna: hur planerade du ditt arbete, ändrade du något under arbetes gång, hur kunde du ha gjort det bättre, vad tycker du att ditt arbete är värt betygmässigt o.s.v. Lärarna tycker att digital portfolio är det bästa sättet att arbeta med dokumentation och utvärdering. De menar att en bild säger mer än 1000 ord och därför tycker de att det är bättre att dokumentera produkterna med både foto och text. Då minns de elevernas arbeten bättre och det blir lättare för dem att bedöma deras arbeten. De tycker också att det är roligare för eleverna att få dokumentera sina slöjdsaker med bild än med enbart text. På skola B har de en liknande mall som eleverna fyller i själva under lektionens gång. Det är rätt många som slarvar med det, men lärare 2:B tycker inte att det gör något. Det tar för mycket tid från slöjdlektionerna att sitta där och skriva. Om man integrerade slöjden med svenskan så skulle de kunna skriva sina redovisningar där anser lärare 2:B, men under slöjdlektionerna måste man ta tillvara på de få minuter man har. Alla lärare känner sig relativt trygga även om timplanen skulle försvinna. Lärarna på skola A säger att deras rektor har satt slöjden högt och förstår att den är viktig. Även eleverna förstår vikten av att ha slöjd. Lärarna anser att det inte finns någon risk att slöjden skulle få mindre utrymme på deras skola. De känner att de hela tiden fått gehör för sina önskemål. På skola B är lärarna positiva till att timplanen kanske försvinner. Lärare 1 är dock lite mer oroad än sin kollega över att det kanske inte blir helt bra.

”Det kan vara väldigt olika på olika ställen. Det beror på vad det är för lärare som jobbar där och vad de lärarna har för relation med andra lärare på skolan.

Det finns ju sätt att dela om tiden, och jag ser ju bara positivt på att timplanen försvinner. Men det är ju svårt att säga ändå, för man har ju en massa kollegor som är djupt rotade i att de skall ha ett visst antal timmar.”(Lärare 1:B)

Lärare 2:B tror att det kommer att bli mycket lättare att samarbeta med andra ämnen om timplanen försvinner.

6.2 Summering av intervjuerna

Tre av de fyra lärarna tycker att det är viktigt att ha slöjd i skolan. De nämner också att de är kritiska till om eleverna verkligen når upp till strävansmålen. Båda skolorna har en lokal arbetsplan och båda är inriktade på slöjdprocessen (även betygskriterierna). Lärarna nämner också slöjdprocessen som svar på frågan vad syftet med slöjden är. De går också igenom syftet med eleverna varje termin. Lärarna uppmuntrar eleverna till att arbeta självständigt. Alla lärare anser att de på respektive skola skulle kunna jobba mer ämnesövergripande än vad de nu gör.

6.3 Enkäter

(33 elever från skola A och 147 elever från skola B deltog)

Vi började vår enkät med en öppen fråga om slöjden, eftersom vi ville se vad eleverna helt spontant kommer att tänka på när de hör ordet slöjd. När eleverna på skola A tänker på slöjd, så tänker en knapp majoritet på de olika materialen och verktygen. Nästan lika många elever tänker på det praktiska arbetet, slöjden som något roligt och avkopplande, tillverkning av saker som på kreativt tänkande. Minst antal elever tänker på skador och problem relaterade till slöjdtimmarna.

Även majoriteten av eleverna på skola B tänker på materialen när de tänker på slöjd. Därefter tänker de på praktiskt arbete och att tillverka saker. Ungefär lika många elever svarar att de tänker på slöjden som något roligt som att slöjden får dem att tänka på kreativt tänkande. Lika många elever svarar också vet ej. Näst minst andel elever tänker på självständigt arbete och på sista plats kommer skador och problem.

En överhängande del av eleverna på skola A tycker att det är viktigt med slöjd. De flesta eleverna såg slöjden som ett viktigt ämne pga. allt det praktiska arbete och dess olika tekniker som de lär sig. Många elever såg också vikten av ämnet kopplat till den nytta kunskaperna kan få för framtiden, både relaterat till eventuella hantverksyrken och som praktiska kunskaperna som kan komma att användas i den framtida bostaden. Som nummer tre bland de mest frekventa svaren hamnar slöjden som ett viktigt ämne för att det är roligt. Minst antal elever tycker att slöjd är viktigt för att den utvecklar det kreativa tänkandet. De elever som däremot svarade att de inte tycker att slöjd är viktigt, gav svar som att syftet med slöjden är oklart och att de själva har bristande intresse för ämnet.

På skola B tycker de flesta elever att det praktiska arbetet är det som gör slöjden viktig. Ungefär lika många av varje (ca.15 procent) ger anledningar som att det är roligt, man lär

sig att laga saker och att slöjden ger kunskaper som kan vara bra att ha med sig i framtiden. Därefter svarar de kreativt tänkande och sist att de inte vet. Av de elever som inte tycker att slöjd är viktigt på skola B svarar flest bara ett nej, medan resten svarar att de inte vet. Eleverna gav här fler orsaker än skola A varför de inte tycker att slöjd är viktigt. De tycker att syftet är oklart, att det är ett för tidskrävande ämne och att slöjden är för praktisk. Även bristande intresse var ett svarsalternativ varför de anser att slöjden är oviktig.

Majoriteten av eleverna på skola A, ser det praktiska arbetet som de kunskaper som slöjden utvecklar hos dem. Många elever tycker att slöjden utvecklar det kreativa tänkandet. Något fler elever tror att det är självständighet som utvecklas hos dem. Några få elever tycker att slöjden utvecklar deras tålmod och känsla för estetik.

Även på skola B svarar lika många elever som på skola A att slöjden ger dem kunskaper i praktiskt arbete. Därefter svarar över en fjärdedel av eleverna ”vet ej”. En mindre del av eleverna svarar kreativt tänkande respektive självständighet. De svar som är minst frekventa är de som handlar om personliga egenskaper, att praktisera teorier och att samarbeta.

Majoriteten av eleverna på skola A, svarar på fråga 9 (Vad tror du att du skall lära dig i slöjden?) att de tror att det är just de praktiska kunskaperna som de skall lära sig i slöjden. På delad andra plats hamnar kreativitet och processtänkande, följt av självständighet på tredje plats. Minst antal elever tror att de skall lära sig saker som de kan ha nytta av i framtiden. Trots detta svarar en klar majoritet ja på frågan om de genom slöjden tar med sig kunskaper som de kan ha nytta av i framtiden och på fritiden. På frågan om vilka kunskaper de tror att det rör sig om svarar de flesta ”att laga saker”. Därefter svarar ungefär lika många av eleverna att det är praktiska kunskaper och kunskaper som gör att de kan bygga saker. En mindre del av eleverna gav både svar relaterade till framtidsnyttan och till kreativitet. De elever som svarade ”vet ej” var bara ett par stycken. Även eleverna på skola B svarar till största del att det är de praktiska kunskaperna som de skall lära sig. Drygt tre fjärdedelar av eleverna svarar att de inte vet vad de skall lära sig i slöjden. Därefter tror eleverna att de skall lära sig att arbeta självständigt. Minst antal elever svarar processtänkande, kreativitet och materialkunskap. Trots att det inte var någon elev på skola B som svarade att de tror att de skall lära sig saker i slöjden som de kan ha nytta av i framtiden, svarar över tre fjärdedelar ja på fråga 4 (Genom att slöjda får jag kunskaper som kan vara bra att ha med sig i framtiden, på fritiden och i det dagliga livet). Flest elever tror att det är de praktiska kunskaperna som de får med sig. Därefter svarar tre av fyra elever att de blir händiga och kan laga saker. De elever som svarar ”vet ej”, är något fler än de som svarar inför framtiden och för att kunna bygga saker. Det minst frekventa svaret är självständighet.

Mer än hälften av eleverna på skola A, arbetar i första hand genom att tänka själva (enkätfråga 6). Som nummer två följer de en beskrivning. Majoriteten väljer också att följa en beskrivning i andra hand, för att därefter fråga läraren och tänka själv. I tredje hand frågar flertalet elever läraren om hjälp, följt av att fråga en kompis om hjälp och att följa en beskrivning. I fjärde hand frågar de flesta eleverna en kompis om hjälp. Sämst är

eleverna på att samarbeta. En klar majoritet anger samarbete som det som de gör i femte hand. Näst sämst är de på att fråga en kompis om hjälp.

Hälften av eleverna på skola B, arbetar i första hand genom att tänka själva. Även på den här skolan väljer de i andra hand att följa en beskrivning och i tredje hand att fråga läraren om hjälp. Det är något fler elever på skola B än på skola A som i fjärde hand väljer att fråga en kompis om hjälp. I femte hand väljer också majoriteten här att samarbeta.

Tre av fyra elever på skola A, känner att de fått så pass mycket kunskaper i det som de gjort att de självständigt skulle kunna göra en likadan sak igen utan att behöva fråga läraren om hjälp (fråga 7). Av resterande elever svarar de flesta nej och några få elever svarar ”vet ej”.

Det är nästan lika många elever på skola B (knappt tre av fyra) som svarar ja på fråga sju. Av resterande elever svarar även här majoriteten nej och minst antal elever svarar ”vet ej”.

Något mer än hälften av eleverna på skola A, tycker att produkten och processen är lika viktiga i slöjden. Därefter är de elever som tycker att processen är det viktigaste dubbelt så många som de elever som anser att produkten är viktigast. Något mer än hälften av eleverna tror att lärarna mest tittar på processen när de sätter betygen. Resterande elever svarar att de tror att lärarna ser både produkten och processen som lika viktiga när de skall sätta betyg. Det var inte någon elev som svarade att lärarna tittar på enbart produkten.

Nästan tre fjärdedelar av eleverna på skola B tycker att produkten och processen är lika viktiga. Därefter är de elever som svarar processen fler än de som svarar produkten. Mer än hälften av eleverna tror också att lärarna tittar lika mycket på produkten som processen när de sätter betyg. Drygt en av fyra elever tror att de tittar mest på processen. Några elever tror att lärarna sätter produkten i fokus.

På frågan om vad som påverkar deras betyg i slöjd, svarar en majoritet av eleverna på skola A att det är hur självständigt de arbetar. Därefter svarar ungefär lika många elever att det är skickligheten/produkten, kreativiteten och processen som påverkar betyget. Minst antal elever svarar effektiviteten och motivationen under arbetets gång och att de inte vet.

På skola B tror ungefär lika många av eleverna att det är hur självständiga de är och hur effektivt och motiverat de arbetar, som påverkar deras betyg i slöjd. På andra plats hamnar skicklighet i arbetet/hur produkten blir. Därefter svarar eleverna att de inte vet. Näst sist hamnar processen och allra sist svarsalternativ som går under begreppet ”uppförande”.

Enligt en stor mängd av eleverna på skola A, pratar lärarna om kursplanen i slöjd. De minns dock inte vad den handlar om. En knapp fjärdedel av eleverna svarar ja (i

bemärkelsen att de också minns vad den handlar om) på frågan om lärarna pratar om kursplanen. Minst andel elever svarar nej på frågan.

På skola B svarar knappt hälften av eleverna att de inte minns vad kursplanen handlar om. Det är därefter ungefär lika många elever som svarar "lärarna pratar om den" som "lärarna pratar inte om den".

6.4 Summering av enkäterna

En övervägande del av eleverna på skolorna tycker att slöjd är viktigt. De ser mest det praktiska arbetet som de kunskaper som slöjden utvecklar hos dem. Det är även detta som de till största del tror att de skall lära sig. Majoriteten anser att produkten och processen är lika viktiga i arbetet. De tror att deras självständighet under arbetets gång, påverkar deras betyg i stor grad.

6.5 Redovisning av våra undersökningar på skola A och B

Lärarna på skola A tycker att slöjd är viktigt. De gav svar som problembaserat arbete, tillämpning av teorier i praktiken och konkretisering av andra ämnen i slöjden, (t.ex. matematik och svenska) som svar på varför slöjd är ett viktigt ämne. Slöjdlärarnas entusiasm för slöjden märks även bland eleverna, där en klar majoritet också svarar att de tycker att slöjd är viktigt. Däremot så verkar inte slöjdens egentliga syfte ha kommit dem till vetskap, då ett flertal elever nämner det praktiska arbetet som det som gör ämnet viktigt. Även slöjden som avkoppling i skolan belyses:

"Man kan koppla av från dom teoretiska ämnena."

"Det e en stund där man får vila hjärnan och arbeta med händerna."

Det är synd om det är så att eleverna inte är medvetna om hur oerhört mycket tankearbete det ligger bakom slöjdandet! Även om slöjden är ett praktiskt ämne i sig, så får det inte glömmas bort att det inte på något vis är skilt från teorier. Teoretiska- och praktiska kunskaper förenas i slöjden och mycket av de praktiska kunskaperna bygger på de teoretiska.

På skola B gick meningarna isär om huruvida lärarna tycker att slöjden är viktig eller inte. Den ena slöjdläraren tycker att slöjd är viktigt, men pekar på elevernas behov av variation i undervisningen som orsak. Läraren menar att eleverna behöver ha praktiska ämnen i skolan för att balansera upp verksamheten, då den redan är väldigt teoretisk. Den andra slöjdläraren ifrågasatte starkt slöjden på skolan och sättet som de jobbar på och menar att slöjden mer skulle bli ett design- och teknikämne. Frågan är om och hur dessa tankegångar hos lärarna märks av bland eleverna?

Trots att det faktiskt var en av lärarna på skolan som inte tyckte om hur slöjden var utformad, så tycker majoriteten av eleverna att slöjd är viktigt. Det är dock något färre elever på skola B än skola A som tycker det. Majoriteten svarar dock, precis som på skola

A, att det är det praktiska arbetet som gör slöjden viktig. Glädjande är trots detta att en del av eleverna ändå tänker på slöjden som ett ämne som främjar kreativiteten:

”Det är ett kreativt arbete som stimulerar alla andra skolämnen.”

”Det är ett ämne som kräver att man tänker kreativt och arbetar med former i material som man vanligtvis kanske inte använder.”

Kanske är det just så att slöjden på skola B till viss del riktas in på design och form, eftersom en av lärarna starkt åberopade detta. Syftet med själva slöjdundervisningen verkar dock inte vara klar för eleverna. Bland de elever som svarar att de inte tycker att slöjd är viktigt, så var det främst ett oklart syfte som de pekade på:

”Varför ska man behöva svarva/sticka whatever i dagens samhälle.”

Eleven ifråga ställer faktiskt en helt berättigad motfråga. Om slöjden enbart framstår som ett ämne där de rent praktiska kunskaperna är det som syns, ja då kan man fråga sig varför ämnet är viktigt i skolan på 2000-talet.

”Det är onödigt. Man lär sig bara göra små brevlådor.”

Även här visar svaret på en slags frustration över att slöjda för att tillverka/producera något som personen i fråga inte ser någon nytta av. Det är dock viktigt att här poängtera att det inte är slöjddandet i sig som bör ifrågasättas, utan på det sätt som undervisningen motiveras gentemot eleverna.

Drygt tre fjärdedelar av eleverna på skola B anser ändå att de genom att slöjda får med sig värdefulla kunskaper in i framtiden och i det dagliga livet. De tror mest att det handlar om de rent praktiska kunskaperna och att kunna laga saker.

Även eleverna på skola A anser att slöjden är viktig inför framtiden. På denna skola är det fler elever som svarar att laga saker som anledning. Både att bygga saker och de praktiska kunskaperna kommer på andra plats.

Enligt eleverna på skola B så menar tre fjärdedelar att lärarna pratar om kursplanen i slöjd, men nästan hälften av samma elever säger samtidigt att de inte minns vad den handlar om. Lärarna säger att de varje termin går igenom vad syftet med slöjden är. Lärarna på skola B arbetar aktivt med slöjdprocessen, både genom att föra diskussioner med eleverna om den och genom att försöka få eleverna att arbeta självständigt utifrån en egen idé. Majoriteten av eleverna menar att både produkten och processen är lika viktig i slöjden. På den här skolan finns det elever som anser att produkten är det viktigaste, även om de är i minoritet. Hur kommer det sig att dessa elever inte verkar ha förstått syftet och vikten av slöjdprocessen? Ungefär lika många elever som svarade att de tycker att produkten är det viktigaste, svarar att de tror att lärarna mer tittar på produkten än processen när de sätter betyg. Kanske är det samma elever som svarade produkten på båda frågorna. Flest elever tror i alla fall att lärarna tittar lika mycket på produkten som processen. När vi gav eleverna en öppen fråga om vad det är som påverkar deras betyg,

svarar få elever processen. Få elever svarar också effektivitet/motivation i arbetet och självständighet. Ett flertal elever anser alltså att deras självständighet i arbetet påverkar deras betyg. Trots detta så verkar det inte vara så att eleverna i någon hög grad arbetar självständigt eller utvecklar självständighet.

På skola A pratar också lärarna om syftet med slöjden. De pratar med eleverna om slöjdprocessen och förklarar för dem vad det är och innebörden av den. Trots detta svarar mer än hälften av eleverna att de inte minns vad kursplanen handlar om. Eleverna verkar däremot ha en god uppfattning om innehållet i slöjdprocessen. Drygt hälften av dem anser att både processen och produkten är lika viktiga i slöjden. En stor mängd av eleverna svarar också att processen är viktigast, vilket visar på att lärarna verkar ha fått fram syftet med slöjdprocessen på ett bra sätt. Trots detta så är det en liten "klick" elever som svarar att de tycker att produkten är det viktigaste och återigen kan vi fråga oss hur detta kan komma sig? Kanske är det så enkelt att det är deras personliga åsikt som kommit fram, att de tycker så trots att de vet att slöjdprocessen belyser just processen som det viktiga. Detta kan vi bara spekulera i eftersom vi inte bett dem att motivera sina svar på den här frågan. Drygt hälften av eleverna tror i alla fall att det är processen som lärarna tittar mest på när de sätter betyg. Inte en enda elev svarade produkten på den frågan, vilket glädjande nog visar på att lärarna lyckats nå fram till eleverna med att det inte är det slutliga slöjdföremålet som är av intresse vid bedömningen. Dessa resultat kan jämföras med svaren på samma fråga från skola B, där nästan tre fjärdedelar av eleverna tycker att produkten och processen är lika viktiga och mer än hälften av dem tror också att lärarna tittar lika mycket på produkten som processen när de sätter betyg. Några elever tror däremot att lärarna sätter produkten i fokus. Frågan är varför denna skillnad i svar uppkommer, varför det finns elever på skola B som tror att lärarna sätter betygen efter produkten?

Även eleverna på skola A svarar i majoritet att deras grad av självständighet i arbetet påverkar betygen. Återigen kan vi fråga oss varför då inte fler elever kopplar samman detta med att de faktiskt kan utveckla just självständighet under arbetsprocessen!

Lärarna på skola A blev tillfrågande om vad de tror att eleverna skulle svara att de lär sig i slöjden. De tror att de skulle säga att de lär sig att arbeta självständigt, men också att de lär sig en del tekniker. De tror även att produktfokuserade svar skulle komma och att de lär sig att arbeta praktiskt. Genom enkätundersökningen kunde vi se att en klar majoritet av eleverna både tycker att de utvecklar och tror att det är de praktiska kunskaperna som de skall lära sig. Många elever svarar också att slöjden lär dem att tänka kreativt. Det var faktiskt ganska få elever som svarade att de tror att de skall utveckla självständighet i slöjden, trots att lärarna trodde att flertalet elever skulle svara just detta.

På skola B tror lärarna både att eleverna tycker att de lär sig att hantera olika verktyg och att arbeta självständigt med en arbetsprocess. Men inte heller på denna skola siar lärarna rätt angående om vad eleverna tycker att de lär sig i slöjden. Återigen är det få elever som svarar att de lär sig att arbeta självständigt. Processtänket finns inte ens med bland elevernas svar på den här frågan! Majoriteten av eleverna svarar att de lär sig det praktiska arbetet. Skrämmande är dock att det därefter är en majoritet av eleverna som

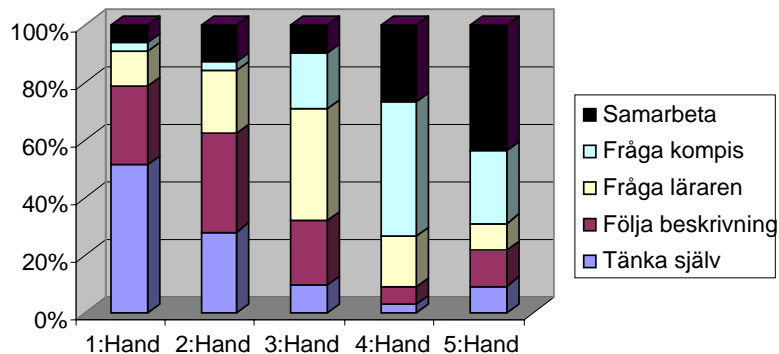
svarar att de inte vet vilka kunskaper och egenskaper som de lär sig i slöjden. Det finns alltså en liten mängd elever på skolan som trots att de haft slöjd i snart sju år, inte har en aning om vad de lär sig i slöjden. Då är det inte så konstigt om man som elev inte förstår varför man skall ha slöjd, eftersom då syftet måste vara så oklart. Lärarnas information till eleverna om slöjdens betydelse, kan helt enkelt inte ha gått fram särskilt väl. Detta antagande stöds än mer av att eleverna i lika stor skala svarar att de tror att det är just de praktiska kunskaperna som de skall lära sig. Återigen svarar därefter majoriteten att de inte vet vad de skall lära sig i slöjden. Då det är strävansmålen som skall vara det främsta underlaget för planeringen av undervisningen, så borde det vara de kunskaperna som ingår där som eleverna till största del anser att de utvecklar i slöjden. Att ”*tillägna sig praktisk erfarenhet av olika arbetsmetoder*”, är det enda som står att läsa i strävansmålen om just det praktiska arbetet. Vart har vetskapen om alla de andra kunskaperna tagit vägen i slöjden? Inte kan det väl vara så att majoriteten av eleverna genom slöjden inte får andra kunskaper än de rent praktiska? Intressant är det också att ta del av lärarnas svar på frågan angående om de tycker att eleverna utvecklas i enlighet med strävansmålen. Där är de nämligen överens om att de oftast lyckas få eleverna att utvecklas enligt dem, även om de nämner att elevernas förkunskaper varierar beroende på vilken skola de har gått på innan.

Lärarna på skola A tycker däremot inte att det är många elever som utvecklas enligt strävansmålen i slöjd. De menar att eleverna har svårt för att själva se de andra kunskaper som de lär sig. Också enkäterna visar på att eleverna inte riktigt utvecklas enligt de mål som finns att sträva mot, eftersom så många av eleverna svarar de praktiska kunskaperna som det som de lär sig i slöjden.

Självständighetens vara eller icke vara har också diskuterats under arbetets gång. Till lärarna gav vi frågan om hur duktiga eleverna är på att försöka lösa problem själva innan de frågar läraren om hjälp. På skola A svarar lärarna att de brukar uppmuntra eleverna till att först tänka och försöka lösa problem själva, sedan fråga en kompis om hjälp innan de frågar läraren. Från svaren i figur 1 (enkätfråga 6, hur arbetar du bäst i slöjden?) kan vi dra slutsatsen att eleverna i första hand tänker själva när de arbetar. I andra hand följer de en färdig beskrivning och att fråga läraren om hjälp kommer inte förrän på tredje plats. Sämst är eleverna på att samarbeta, vilket också lärarna tyckte.

Figur 1, enkätfråga 6 skola A

6. Hur arbetar du bäst i slöjden?

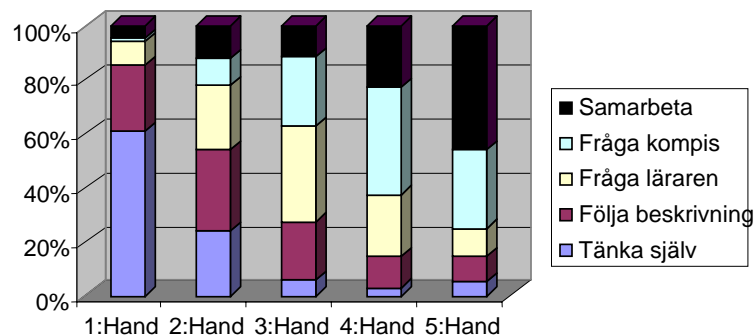

Om det nu är så att eleverna till så stor del tänker själva när de arbetar, hur kommer det sig då att så få elever anser att de lär sig att arbeta självständigt i slöjden? Ett enkelt svar på detta skulle kunna vara, att svaren på enkätfrågan inte förtäljer i hur stor grad eleverna tänker själva innan de går vidare med att följa en beskrivning och att fråga läraren. 75 % av eleverna anser dock att de fått så pass mycket kunskaper när de gjort ett arbete, att de självständigt skulle kunna göra en likadan sak igen utan att behöva fråga läraren om hjälp.

Nästan lika många elever på skola B (74 %) anser att de självständigt skulle kunna göra om en sak igen utan lärarens hjälp. Majoritetsvaren om hur de arbetar bäst i slöjden, stämmer faktiskt väldigt väl överens med vad eleverna på skola A svarade. De arbetar också i första hand genom att tänka själva. Därefter följer de en beskrivning, frågar läraren, frågar en kompis och som sista alternativ så samarbetar de.

Figur 2, enkätfråga 6 skola B

6. Hur arbetar du bäst i slöjden ?

Lärarna menar också att eleverna är dåliga på att samarbeta. De är inte heller vidare bra på att lösa egna problem och de är mycket osjälvständiga. Eleverna frågar ofta ”vad skall jag göra nu”? istället för att säga ”nu har jag tänkt så här.”

Den sista intervjufråga som vi valde att ställa till lärarna handlar om eventuella risker eller fördelar/nackdelar i slöjden med en timplanelös skola. Någon överhängande oro fanns egentligen inte uttryckt hos någon lärare. Det var enbart en lärare på skola B som trots en positiv syn på slopad timplan, menade att det beror på skolan och lärarrelationerna.

”Det finns ju sätt att dela om tiden, och jag ser ju bara positivt på att timplanen försvinner. Men det är svårt att säga ändå, för man har ju en massa kollegor som är djupt rotade i att de skall ha ett visst antal timmar. ” (Lärare 2:B)

Den andra läraren på skolan var enbart positiv och menar på att det skulle bli lättare att samarbeta med andra ämnen.

Lärarna på skola A anser att det inte finns någon risk att slöjden skulle få mindre utrymme på deras skola om timplanen försvinner. Deras rektor har satt slöjden högt och förstår att den är viktig. Då lärarna inte utvecklade svaren på frågan mer än så, så vet vi inte vilka eventuella för/nackdelar de ser att detta skulle kunna medföra i deras skola.

7. Diskussion och slutsatser

7.1 Syftet och vikten av att ha slöjd

I inledningen av vårt arbete tog vi upp en rad frågor, som vi genom vår undersökning hoppades kunna få svar på. Då vi som blivande slöjdlärare anser att slöjden är ett mycket viktigt ämne i skolan, ville vi först och främst ta reda på om vi fick medhåll för vår åsikt bland slöjdlärare och elever. Av elevenkäterna kan vi se att en klar majoritet av eleverna på båda skolor, tycker att slöjd är ett viktigt ämne. Detta känns glädjande för oss att veta, samtidigt som det intressanta i diskussionen kommer att handla om varför eleverna tycker att det är viktigt. I Skolverkets rapport om slöjd (Nationella utvärderingen 2005) svarar inte eleverna i undersökningen på om de tycker att slöjd är viktigt. Däremot så svarar 81 % att slöjd intresserar dem. Slöjden finns med bland de tre roligaste ämnena i skolan, men även bland de tre ämnen som de anser sig ha minst nytta utav. Av dessa resultat kan vi se att eleverna i den Nationella utvärderingen (2005) tycker om att ha slöjd för att det är roligt och intressant, men verkar inte förstå det egentliga syftet med undervisningen. Även i vår undersökning fanns det en del elever som tycker om slöjden/ser den som viktig därför att de tycker att slöjd är roligt. Eftersom en överhängande majoritet både kopplar slöjdens vikt och vad de tror att de skall lära sig till praktiskt arbete, så verkar inte heller ”våra” elever förstå syftet med den. Detta blir än mer tydligt då eleverna i så hög grad svarar att lärarna pratar om kursplanen i slöjd, men att de inte minns vad den handlar om. Lärarna svarar att de pratar om kursplanen med eleverna och vi tror att de elever som svarar att lärarna inte gör det, antingen var frånvarande vid de tillfällena, inte kommer ihåg att de pratat om den eller så har de inte varit medvetna om att det varit kursplanen som de pratat om. Om vi jämför elevernas svar i den frågan med resultaten från den Nationella utvärderingen, kan vi se att det enbart var 89 % av lärarna som uppgav att de talar om för eleverna vad de skall lära sig. 63 % av eleverna uppgav att de får veta vad de enligt kursplanen skall lära sig i slöjden och lika stor andel av eleverna svarade samtidigt att lärarna är tydliga med vad de vill att eleverna skall lära sig. Eleverna var i undersökningen till stor del välinsatta i målen och vad som krävs för de olika betygen. Författarna frågar sig dock vilka mål det är som menas och vi gör det samma, eftersom tidigare svar från eleverna pekade på att de ändå inte ser nyttan och vikten av ämnet.

Tre av de fyra slöjdlärarna tycker att slöjd är ett viktigt ämne. Frågan är varför inte den fjärde läraren tycker likadant. Läraren menar att slöjden är mycket traditionell på skolan och tycker inte att den är tillräckligt intressant. Slöjden borde vara mer teknik- och designinriktad enligt denne lärare och menar att det är kursplanen som denne inte är nöjd med. Hantverk som skolämne ifrågasätts av läraren, därför att eleverna inte verkar förstå det bakomliggande syftet med det praktiska arbetet i slöjden.

7.2 Kursplanen och dess strävansmål

Kursplanen i slöjd är vid i bemärkelsen att den går att tolka ganska fritt. Den nämner inte ett antal tekniker som skall läras ut i slöjden, utan bygger bl.a. på processen och på de personliga egenskaper som eleverna kan utveckla genom slöjdandet. Trots att den skola där den lärare jobbade som var något kritiskt inställd till slöjden, arbetar mycket traditionellt, så finns det ju inget som säger att slöjden måste fortsätta vara på ett visst sätt

bara därför att det alltid har varit så! Speciellt inte då en lärare som undervisar så mycket som sju klasser i slöjd, anser att detta arbetssätt gör att slöjden inte känns viktig. Så som vi tolkar kursplanen, finns det inte där några hinder för att i slöjden arbeta mer design- och teknikriktat. Det är snarare tvärtom!

Då flertalet elever inte verkar förstå syftet och nyttan med slöjden, både enligt vår undersökning och i Nationella utvärderingen (2005), så visar det än mer på behovet av att i skolan synliggöra dessa syften. Vi tror att de behöver belysas om och om igen och inte bara en gång per termin. På grund av kursplanens komplexitet och att den går att tolka så fritt, leder detta till att den än mer behöver tydliggöras och konkretiseras bland eleverna för att de skall kunna förstå den.

Två av lärarna i vår undersökning menar på att eleverna i ganska hög grad utvecklas enligt strävansmålen, medan de andra två menar på att det är få elever som gör detta. Av enkäterna kan vi se att flertalet elever inte tar med de kunskaper och egenskaper som står att läsa under strävansmålen, som exempel på vad de utvecklar i slöjden. Alltså verkar det inte vara så att eleverna (åtminstone så förstår de inte det själva) i någon hög grad utvecklas i enlighet med dessa mål. Kanske gör en del elever det utan att själva veta om det (kanske sitter de inne med en hel del tyst kunskap). Vi måste dock återigen poängtera vikten av att på ett konkret och naturligt sätt få in syftet med slöjden i skolsalarna. Detta måste också göras kontinuerligt och lättförståeligt för eleverna. Ett skolämne där eleverna har svårt för att nå upp till målen i kursplanen pga. att de inte ser eller förstår dessa, bådär inte gott inför framtiden. Vi tror att slöjden kan komma att bli ett "sjunkande skepp" om inte något görs för att förändra situationen. Hur skall annars vi som slöjdlärare kunna motivera ämnet inför både övriga kollegor och föräldrar, om det faktiskt visar sig vara så att eleverna inte i någon hög grad når upp till målen. Dessutom kan vi i så fall fråga oss hur vi ska motivera slöjdamnet inför eleverna själva. Nu är det ju inte så att eleverna i majoritet inte blir godkända i slöjd. Betygen sätter lärarna i hög grad efter betygskriterierna i kursplanen. Vi kunde dock se från vår undersökning, (dels från skola A, där lärarna ställer sig frågande till huruvida eleverna egentligen når upp till målen) genom de svar som eleverna gav, att de inte kopplar sina kunskaper i någon hög grad till strävansmålen. Kan det vara så att kunskaperna finns där, men att eleverna inte är medvetna om dem? Hur skall de i så fall medvetandegöras om sina kunskaper? Eller är det kanske egentligen inte så viktigt? Kan det vara så att det bara är lärarna som ser kunskaperna, eller gör de inte det heller? Det skulle i så fall betyda att de sätter betygen utefter något annat och då kan man fråga sig vad det egentligen är för kunskaper som lärarna betygsätter! Vi tror att det måste till vissa omändringar i arbetssätt ute på skolorna, för att på ett mer tydligt sätt få in strävansmålen i undervisningen. Frågan är bara vilka omändringar det handlar om och hur dessa skall genomföras, för att få bästa möjliga effekt. Detta är ett högaktuellt ämne som skulle kunna leda till vidare forskning inom slöjdamnet.

Även i Nationella utvärderingen (2005) tas frågan upp om huruvida målen i slöjd uppnås eller inte. Författarna pekar på det problematiska i frågan, då det kan vara svårt att utifrån strävansmålen bedöma om målen uppnås, eftersom den lokala tolkningen kan göras på olika sätt. Utvärderingen visar på en brist mellan de nationella målen och lärares tolkning och kommunikation av dessa till eleverna.

Ohlsson refererar också till den Nationella utvärderingen (2005) när han beskriver hur slöjden ser ut i dagens skola.

”Enligt vad som går att utläsa av den Nationella utvärderingen (2005) av grundskolan så har vi slöjdlärare som målsättning att värna just ett kreativitetstränande ämne, där man tar till vara elevens egna initiativ. Men resultaten får mig att fundera på hur vi egentligen når ut med budskapet till eleverna. Enligt samma under- sökning tror dessa att det är produkten, närvaron och insatsen som styr betygsättningen!” (Ohlsson 2005nr:6:46)

7.3 Betyg och självständighet i arbetet

När vi på enkätfråga 11 frågar eleverna om vad de tror att lärarna tittar mest på när de sätter betyg, väljer de flesta elever svarsalternativen både processen och produkten. Vi valde också att ställa en öppen fråga om vad de tror påverkar deras betyg och då visar det sig att det är förvånansvärt få elever som på den frågan svarar processen. Eleverna tror i majoritet att deras självständighet i arbetet är det som mest påverkar betygen. Trots detta tror ändå inte många elever att slöjden utvecklar självständighet hos dem. Frågan är då om de flesta elever försöker arbeta självständigt så mycket som möjligt för att de tror att de då kommer att få ett högt betyg, men att de anser att de ändå inte lyckas erövra denna förmåga?

Av stapeldiagrammen (figur 1 och 2), kan vi utläsa att en majoritet på båda skolor i första hand uppger att de tänker själva när de arbetar. Trots detta tycker lärarna att de hela tiden måste påminna eleverna om detta, att de först skall tänka till själva. Några lärare uttryckte också sin syn på elevernas osjälvständighet, genom att säga att eleverna alltför ofta frågar vad de skall göra. Kan detta betyda att det vanligaste sättet för eleverna att jobba på är genom att fråga läraren om hjälp innan de tänker själva, trots att eleverna själva svarar att de helst jobbar självständigt? Det skulle kunna vara så att eleverna svarade just på hur de bäst arbetar i slöjden, i betydelsen ”hur lärarna tänkt att man skall arbeta i slöjden”. Eftersom vi inte följde upp frågan och bad dem svara på om det verkligen är så som de också arbetar på slöjdtimmarna, kan vi inte svara på om så är fallet. Vi vet heller inte om resultaten kan stå för majoriteten av alla slöjdlektioner eller i hur hög grad de tänker själva.

Eleverna är dåliga på att samarbeta och att fråga varandra om hjälp. Varför det förhåller sig på detta sätt har vi inget svar på, men det skulle kunna vara så att de inte inser att slöjd är ett ämne med stora möjligheter till samarbete. Kanske är det också så att eleverna under ett pågående slöjdarbete är alldeles för upptagna med sina egna saker, att de inte vill eller tycker sig att ha tid att hjälpa sina kamrater. Intressant i frågan är också att bland eleverna i Nationella utvärderingen (2005), är både samarbete och hjälp i arbetet elever emellan vanligt. Eftersom vår undersökning är så pass begränsad som den ändå är, så skulle det kunna vara så att vi hade fått fram resultat som överrensstämde med Nationella utvärderingen i denna fråga, om vår undersökning hade varit mer omfattande. Självklart så kan vi bara spekulera i detta, även om det verkar ganska troligt.

7.4 Slöjdprocessen

Trots vår kritik angående problematiken att få fram kursplanens syften och strävansmål i undervisningen, har vi kunnat se att det faktiskt finns en del av kursplanen som både elever och lärare verkar ha bra grepp om. Den handlar om slöjdprocessen. Alla slöjdlärare pratar om processen som en viktig del i elevernas utveckling. Även eleverna har en god upp- fattning om vad den innebär och de flesta menar att både processen och produkten är lika viktiga i slöjden. Av det som Borg (2001) skriver i sin avhandling angående slöjdprocessen, kan vi se att ”produktfixeringen” i slöjden till stor del har försvunnit sedan den nya läroplanen infördes. Vikten av att belysa processen istället för produkten blev det gällande, trots att produkten sågs som en viktig drivkraft i arbetet för eleverna. I Nationella utvärderingen (2005) svarar också samtliga lärare att de fokuserar arbete med slöjd-processen, elevernas skapande och självständiga arbete. Detta känns mycket upp- muntrande för oss blivande slöjdlärare att höra. Slöjdprocessens syfte att gå från en egen idé, planering, till genomförande och utvärdering verkar ha fått ett naturligt fäste i skolan.

7.5 Slöjdkunskaper inför framtiden

Eleverna tycker att slöjden utvecklar kvaliteter och kunskaper hos dem som de kan ha nytta utav i framtiden och i det dagliga livet. De tror främst att det handlar om de praktiska kunskaperna, att kunna laga och bygga saker. Visst kan det också vara värdefullt att se de praktiska kunskaperna som bra saker att lära sig i slöjden. Många elever uttryckte vikten av att i slöjden lära sig att bli händig och att kunna bygga ihop t.ex. hyllor i framtiden. Detta är ett konkret exempel på vad som menas med handlings- beredskap, vilket är ett av målen i kursplanen. Vi får inte glömma bort att det rent praktiska arbetet är en viktig del i slöjdundervisningen, även om ett till synes kritiskt förhållningssätt till det praktiska arbetet kan verka framträdande i vårt arbete. Det är absolut inte det praktiska arbetet i sig som vi ifrågasätter och är bekymrade över. Det vi däremot ser som bekymmersamt, är det sätt som eleverna till största del uppfattar slöjden på. Slöjdens praktiska del är en stor del av slöjdundervisningen, men den är inte den enda. Produkten får inte vara det som står i fokus, för då har vi helt tappat syftet med att ha slöjd.

7.6 En skola utan timplan

Då vi pratade med lärarna om eventuella risker och fördelar med en timplanelös skola, fick vi till störst del positiva reaktioner. Slöjden hade dels en hög status på en av skolorna och på den andra skolan såg lärarna att utan timplan skulle ett ämnesöverskridande arbete kunna främjas. Av de tillfrågade lärarna i Nationella utvärderingen (2005), svarade ungefär lika många att de var positiva som negativa till det. 21 % av lärarna gav också ämnes- överskridande arbete som en anledning till varför de var positiva till slopad timplan. Den lärare som på en av våra undersökningsskolor ändå uttryckte en viss oro, menade till likhet med de negativt inställda lärarna i Nationella utvärderingen att slöjden kanske kommer att få färre timmar utan timplan. Hur det kommer att bli med den saken återstår att se. Vi tror i alla fall att så länge som det finns engagerade slöjdlärare ute i skolorna som brinner för sitt ämne, så kommer slöjden att finnas med som ett självklart ämne i skolan.

7.7 Slöjd och kreativitet

Slöjd och skapande handling handlar mycket om att kunna vara kreativ, något som Birgenstam (2000) talar om i sin bok *Skapande handling- om idéernas födelse*. Han tar upp vikten av att skissa inför och under ett pågående arbete och menar att själva skissandet kan få igång kreativiteten. Stor betydelse för kreativiteten i arbetet, har också lusten inför det som eleverna skall arbeta med. Vi fick genom vår undersökning exempel på elever som inte tycker om slöjd:

”Tristess och påsar under ögonen”

Det här är ett exempel på ett svar på frågan om vilka kunskaper och egenskaper slöjden utvecklar hos dig. Trots detta lite negativa svar, så känner majoriteten av eleverna lust och arbetsglädje.

Vygotskij (2002) talar just om det lustfyllda kreativa arbetet som en viktig del i barn och ungdomars utveckling och mognad. Vi har dock kunnat se att flertalet elever inte själva uppmärksammar denna utveckling och de många olika kunskaper som slöjden bidrar med. Molander (1993) talar om denna problematik och menar att det är en vanlig missuppfattning att hantverk enbart är ett kroppsarbete utan koppling till vidare tankearbete. Tyvärr så är eleverna dåliga på att se och förstå detta och kanske är det också därför som slöjden kan ses som lite ”flummig” eller oviktig, därför att det mer eller mindre enbart är de rent praktiska kunskaperna som syns. Den lärare som i vår undersökning inte tycker att slöjden är viktig, gav just detta som orsak till varför hon tycker så.

Som svar på enkätfrågan om varför det är viktigt att ha slöjd, fick vi en del svar som visar på att en del elever inte kopplar samman slöjden med teoretiska kunskaper.

”Det e en stund där man kan få vila hjärnan och arbeta med händerna”

”Jag tycker att det är som att bli uppmuntrad att jobba bättre i resten av ämnena, man får tid att glömma matten och får jobba praktiskt och ha kul”

7.8 Eleverna och syftet med slöjden

Eleverna har svårt för att se syftet med slöjden och det beror inte på att lärarna inte talar om kursplanen med dem, utan snarare på att eleverna antingen inte förstår den eller att budskapet inte är tillräckligt konkret för dem. Även författarna till den Nationella utvärderingen (2005) visar på detta som en möjlig förklaring till varför eleverna inte ser nyttan med slöjden. Vi tror att syftet med slöjden måste genomsyra hela undervisningen, annars kommer inte eleverna att sluta svara det praktiska arbetet som främsta anledning till varför de har slöjd. Vi har dock hittat några riktiga guldgrubbor bland de elevsvar vi fått och det känns väldigt roligt att få ta del av dem, trots att de oftast är i minoritet.

”Jag lär mig t.ex. att räkna ut saker”

”Kreativitet, oberoende tänkande, eget ansvar”

”Jag skall lära mig att arbeta enligt slöjdprocessen och skall utveckla mitt tänkande och skapande”

7.9 Slöjdtvärdering, självständigt arbete och bristen på samarbete

Båda skolor följer upp elevernas arbeten genom att eleverna själva får utvärdera det som de gör. Detta ser vi som mycket positivt och kanske är det främst under detta arbete som eleverna ser sina kunskaper och vad de har lärt sig under slöjdprojekten.

Lärarna försöker få eleverna till att arbeta självständigt så mycket som möjligt och påminner dem ständigt att tänka efter själva. Också i Nationella utvärderingen (2005) är lärarna överens om att eleverna kan och bör försöka lösa problem själva (eller i diskussion och samarbete med sina kamrater). Eleverna på våra undersökningsskolor verkar vara medvetna om vikten av att arbeta självständigt för att få ett bra betyg, trots detta tycker de inte att de utvecklar självständighet i någon hög grad. Eleverna försöker i alla fall att tänka själva och att självständigt följa en beskrivning, innan de frågar läraren om hjälp.

7.10 Processtänkande, praktiska kunskaper och en skola utan timplan

Lärarna arbetar inte teknikinriktat i slöjden utan utgår från slöjdprocessen, som bygger på den egna idéen, planering av arbetet, genomförande och utvärdering. De är noggranna med att föra fram detta processtänkandet och de uppmuntrar eleverna till att arbeta så självständigt som möjligt. Eleverna tror i majoritet att både processen och produkten väger lika tungt vid betygssättningen. I Nationella utvärderingen (2005) däremot är det produkten som har störst betydelse för eleverna, medan lärarna lägger mest fokus på processen. I vår undersökning tror eleverna även att deras självständighet i arbetet har stor betydelse för betygen. Trots detta tror ändå inte många av eleverna att slöjden utvecklar självständighet hos dem.

Eleverna tror att de tar med sig de praktiska kunskaperna in i framtiden och att de även har nytta utav dem i det dagliga livet. Det var inga elever som uttryckte dessa kunskaper som att det handlar om att ha handlingsberedskap. Även i Nationella utvärderingen (2005), har eleverna svårt att se de personliga egenskaperna och handlingsberedskap som kvalitéer som slöjden utvecklar. Men av de svar vi fick kan vi ändå se att deras tankar reflekterar just detta.

”Att hitta praktiska lösningar framför allt”

”Sy i en knapp, snickra en veranda... ah.. du vet, praktiska saker”

”Sånt som kan vara nödvändigt. Kanske bara några få gånger men ändå nödvändiga som att dra några stygn i den trasiga tröjan”

En eventuell timpanelös skola, sågs inte av lärarna som något hot mot slöjdämnet. De såg istället positiva saker med det, som t.ex. att ett ämnesöverskridande arbete skulle kunna främjas. Lika stor andel lärare i Nationella utvärderingen (2005) är positiva som negativa och neutrala till slopad timplan. Även de såg ämnesövergripande arbete som det positiva med det. De lärare som ställde sig negativa i frågan, framhöll risker som att skolan då kan komma att bli för teoretisk eller fokuserad på ett fåtal ämnen.

7.11 Samband mellan det lärarna vill att eleverna ska lära sig och det som de faktiskt lär sig

Den fråga som vi i huvudsak ställde oss i början av arbetet, var om det finns något samband mellan det som lärarna menar att eleverna skall lära sig och det som eleverna själva uppfattar att de lär sig. Lärarna menar att de lägger upp sin undervisning efter kursplanen. Trots detta kan vi utifrån resultaten från vår undersökning inte se ett klart samband mellan kursplanen och det som eleverna uppfattar att de lär sig. Alltför få elever verkar utvecklas i enlighet med strävansmålen, vilket också lärarna på en av skolorna uttryckte en viss oro över. Även den Nationella utvärderingen (2005) visar på en brist mellan de nationella målen och lärares tolkning och kommunikation av dessa till eleverna. Lärarna menar att tiden är den mest begränsande faktorn för att nå målen. Författarna poängterar dock att eleverna har tagit sin utgångspunkt i den lokala tolkningen av kursplanen, när de gett sina svar i undersökningen. Eftersom de lokala kursplanerna (enligt utvärderingen) ser olika ut på olika skolor, så innebär det att elevernas betyg i slöjd är ett svagt redskap för en nationell jämförelse av om målen uppnås i ämnet.

7.12 Jämförelse mellan en liten och en stor skola

Vi valde att i vår undersökning jämföra en stor högstadieskola mot en liten, för att om möjligt se om antalet elever kan tänkas påverka hur slöjdundervisningen blir. Efter att vi gått igenom enkätsvaren från båda skolorna, kunde vi se att svaren inte skilde sig nämnvärt åt mellan dem. Eleverna var alltför samstämmiga för att vi skulle kunna dra några paralleller mellan mängden elever och hur deras undervisning ser ut. Då vår undersökning också är begränsad till att omfatta endast två skolor, så lämnar vi frågan öppen inför en eventuell framtida, mer omfattande undersökning om huruvida skolstorleken påverkar undervisningen.

8. Slutsats

Vi har genom både vår undersökning och den Nationella utvärderingen (2005), kunnat se att både elever och lärare tycker att slöjden är viktig. Slöjdämnet bygger mycket på slöjdprocessen, vilket är den kunskapsprocess som Liedman (2001) påpekar vikten av för att nå fram till kunskap. Både lärarna och eleverna i vår undersökning och i Nationella utvärderingen, tycker att slöjdprocessen har en viktig roll i slöjdundervisningen.

Undersökningen visar att eleverna är dåliga på att samarbeta och att fråga sina kompisar, medan resultaten från den Nationella utvärderingen visar på motsatsen. Vi tror att vi fått denna skillnad i svar på grund av att vår undersökning är ganska begränsad.

9. Utvärdering

Under terminen som gått har vi båda två funderat mycket på vad vårt examensarbete skulle komma att handla om. Vi visste båda två att vi ville skriva om någonting relaterat till slöjdämnet. Under utbildningens gång har vi pratat en del om risken med att slöjd- undervisningen och även andra praktiska ämnen kan komma att få en mindre betydande roll i framtidens skola. Då vi anser att de skapande ämnena och slöjden är oerhört viktiga, så ville vi skriva någonting utifrån detta. Vi kom slutligen fram till att vi ville belysa slöjdens betydelse i skolan.

Såhär i efterhand så inser vi att vi kanske kunde ha gjort vissa saker på ett annat sätt. Av de enkätsvar (eller rättare sagt av de svar som vi inte fick på grund av hur vi ställde frågan) har vi insett vikten av att formulera frågor på "rätt" sätt. Svårigheten som vi ser det, ligger mycket i att kunna begränsa antalet frågor, och att trots vissa begränsningar ändå få in tillräckligt med relevant material. Även vad gäller intervjumaterialet har det varit så att vi i efterhand har kunnat se vilka frågor som vi hade kunnat ställa på ett annat sätt/tagit bort eller lagt till för att få ett så användbart material som möjligt. Hade vi haft mer tid på oss hade en lösning kunnat vara att göra återintervjuer med berörda lärare, för att få svar på de följdfrågor som uppkommit hos oss under arbetets gång. Vi är detta till trots nöjda med slutresultatet av vårt arbete och vi hoppas att det kan komma att fungera som grund eller inspirationskälla för framtida forskning inom ämnet.

10. Avslutning

Arbetet har för oss inneburit mycket tankearbete och funderingar kring hur slöjden bedrivs i skolan. Vi tycker båda att det hade varit intressant att fortsätta studera detta ämne och kanske kommer det någon gång i framtiden att bli så. Dessförinnan vill vi själva komma ut i skolan och arbeta med slöjden för att få egna erfarenheter av ämnet och för att kunna påverka undervisningens utformning. Genom detta arbete har vi tydligt blivit medvetna om de brister, men även glädjande ämnen som både vår och tidigare undersökningar visar på. Denna medvetenhet tror vi att vi kan komma att få stor nytta utav i vår kommande lärarroll.

Referenser

Litteratur:

Birgenstam, Pirjo (2000). *Skapande handling - om idéernas födelse*. Lund: Studentlitteratur.

Borg, Kajsa (2001). *Slöjdämnet- intryck - uttryck – avtryck*. Doktorsavhandling nr:77 vid Linköpings universitet

Ejvegård, Rolf (2003). *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.

Hasselskog, Peter & Johansson, Marléne (2005). *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 RAPP 223:253:Slöjd*. Stockholm:Skolverket.

Liedman, Sven-Eric (2001). *Ett oändligt äventyr*. Stockholm: Bonnier.

Läraryrskommittén (2001). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94*. Västerås: Graphium Västra Aros.

Läraryrskommittén (2003). *Teoretiskt, praktiskt eller som i slöjden?* Nordisk Bokindustri Försäljnings AB

Molander, Bengt (1993). *Kunskap i handling*. Uddevalla: MediaPrint.

Ohlsson, Peter (2005). "Slöjd- ett ämne i tiden." *Slöjdforum*, 6, 46.

Skolverket (2000). *Kursplaner och betygskriterier*. Västerås: Graphium Västra Aros.

Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Svenska språknämnden (2000). *Svenska skrivregler*. Stockholm: Liber AB.

Trost, Jan (2001). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.

Trost, Jan (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Vygotskij, Lev Semenovich (2002). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Udevalla: Daidalos.

Intervjumall

Bilaga 1

Syftet med den här intervjun är att försöka få en bild av hur du som slöjdlärare lägger upp ditt arbete.

Innan du började arbeta som slöjdlärare, har du jobbat med något annat?

Tycker du att slöjd är viktigt att ha i skolan?

Varför?

Varför inte?

Varför valde du slöjd som ditt ämne?

Hur länge har du tjänstgjort inom slöjden?

Hur länge har du varit på den här skolan?

Undervisar du i något annat ämne?

Finns det någon lokal arbetsplan?

Hur ser den ut?

Teknikinriktad?

Arbetar slöjdlärarna fram den tillsammans?

Arbetar ni ämnesövergripande?

Vad anser du är syftet med slöjdprocessen?

Hur arbetar du för att synliggöra syftena?

Pratar ni något om de olika syftena med eleverna?

Vad sätter du betygen efter?

Hur duktiga är eleverna på att försöka lösa problem själva innan de frågar läraren om hjälp?

Tar de hjälp av varandra, samarbete?

Om man frågar eleverna vad de lär sig i slöjden, vad tror du att de kommer att svara?

Tycker du eleverna utvecklas i enlighet med stävansmålen?

Tror du att de är medvetna om de pedagogiska fördelarna med slöjden? D.v.s. lära sig matte i slöjden, t.ex.

Arbetar ni med att dokumentera slöjdprocessen på något sätt?

Dagbok?

filmer?

bilder?

IT?

Läraren för anteckningar?

Utställning av produkter?

Vad är syftet med det? Varför just den metoden? /Varför inte?

Utvärderar eleverna sina egna arbetsinsatser på något sätt?

Timplanen riskerar att försvinna inom en snar framtid. Hur tror du att det kan påverka slöjden?

Fördelar/nackdelar?

I kursplanen beskrivs trä/metall- och textilslöjd som ett enda ämne. Försök att tänka på slöjden som ett ämne när du svarar på frågorna.

1. När du tänker på slöjd, vad tänker du då?

2. Tycker du att det är viktigt att ha slöjd i skolan?

JA, därför att...

NEJ, därför att...

3. Vilka kunskaper och egenskaper tycker du att slöjden utvecklar hos dig?

4. Genom att slöjda får jag kunskaper som kan vara bra att ha med sig in i framtiden, på fritiden och i det dagliga livet.

JA

NEJ

Om du svarade ja, vilka kunskaper tycker du att det handlar om?

5. I slöjden tycker jag det viktigaste är:

Den färdiga produkten

Processen (vägen dit, från idé, planering av arbetet till färdig produkt)

Båda är lika viktiga

6. Hur arbetar du bäst i slöjden? Numrera i ordning efter svarsalternativen hur du oftast arbetar. Börja med det vanligaste sättet som nummer 1.
Genom att:

Tänka själv

Följa en beskrivning

Fråga läraren om hjälp

Fråga en kompis om hjälp

Samarbeta med en kompis

7. När du gjort ett arbete, känner du att du fått så pass mycket kunskaper i det du gjort att du självständigt skulle kunna göra en likadan sak igen utan att behöva fråga läraren om hjälp?

JA

NEJ

8a. Pratar lärarna om kursplanen i slöjd, vad som är syftet, ”meningen” med slöjden?

JA

JA, fast jag minns inte vad den handlar om

NEJ

9. Vad tror du att du skall lära dig i slöjden?

10. Vad är det som påverkar ditt betyg i slöjden?

11. Vad tror du lärarna tittar mest på när de ska sätta betyg?

Den färdiga produkten

Processen

Produkten och processen anses vara lika viktiga

Tack för Hjälpen/Magnus & Annelie

SLÖJD**Ämnets syfte och roll i utbildningen**

Slöjdämnet bidrar till elevernas allsidiga utveckling genom att öva upp deras skapande, manuella och kommunikativa förmåga. Slöjd innebär manuellt och intellektuellt arbete i förening och utvecklar kreativitet, nyfikenhet, ansvarstagande, självständighet och förmåga att lösa problem. Detta kommer till uttryck i slöjdprocessen, som startar i en idé och resulterar i en färdig produkt. Slöjdarbete i textil, trä och metall syftar till att stärka elevens tilltro till den egna förmågan och utveckla kunskaper som ger en beredskap för att klara uppgifter i det dagliga livet. Att kunna värdera och bedöma formgivning och funktion är ett återkommande behov i det dagliga livet. Utbildningen i slöjd syftar till att skapa medvetenhet om estetiska värden och att utveckla förståelse av hur materialval, bearbetning och konstruktion påverkar en produkts funktion och hållbarhet. Utbildningen inom slöjdämnet syftar även till att ge kunskaper om miljö- och säkerhetsfrågor och att skapa medvetenhet om vikten av resurshushållning. Ämnet skall lägga en grund för nytänkande och nyskapande. Utbildningen skall också, genom kännedom om slöjdtraditioner både förr och nu, ge insikter i vardagshistoria och jämställdhetsfrågor. I ett vidare perspektiv syftar slöjdämnet även till att skapa medvetenhet om olika kulturers hantverkstraditioner.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i slöjd sträva efter att eleven

- bygger upp sin självkänsla och tilltro till den egna förmågan att slöjda,
- utvecklar kunskaper och lust till ett kreativt skapande utifrån egna erfarenheter och intressen,
- utvecklar förmågan att självständigt planera arbeten och att på ett konstruktivt sätt lösa uppgifter,
- tillägnar sig praktisk erfarenhet av olika arbetsmetoder, verktyg, redskap och informationsteknik vid arbete i slöjdens olika material,
- utvecklar förmågan att ta eget ansvar för sitt lärande och för planeringen av slöjdprocessen utifrån såväl egna förutsättningar som tillgång på tid och resurser,
- utvecklar förmågan att reflektera över och bedöma arbetsprocesser och produkter,
- bygger upp en handlingsberedskap för det dagliga livets behov med beaktande av aspekter som jämställdhet, ekonomi och miljö,
- utvecklar intresse och förståelse för skapande och manuellt arbete genom kännedom om kulturarv och slöjdtraditioner i ett historiskt och kulturellt perspektiv,
- utvecklar förmågan att tillägna sig och använda nya kunskaper samt att överföra och befästa kunskaper från andra områden och kulturer i sitt skapande arbete,
- utvecklar förmågan att göra och motivera personliga ställningstaganden kring estetiska, etiska och funktionella värden,
- tillägnar sig kunskaper om god arbetsmiljö.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Kännetecknande för ämnet slöjd är elevernas delaktighet i en produktionsprocess från idé till färdig produkt. Detta helhetsperspektiv skapar förståelse för en produktionskedja ur många aspekter, där val av material och olika berednings- och behandlingsmetoder gör att även frågor om resursanvändning och miljö kommer in i ett naturligt sammanhang. I slöjdprocessen, i vilken eleverna med egna initiativ och idéer deltar och påverkar arbetet, blir samverkan mellan tanke, handling, produkt och process naturlig. Ämnet ger eleverna möjlighet till hög grad av självständighet och det ligger en naturlig progression i att

experimentera, lösa problem och göra medvetna val. Slöjdarbetet börjar med idéer som på olika sätt bearbetas, åskådliggörs och formges. I slöjden kan eleverna prova sig fram till fantasifulle, okonventionella lösningar och våga pröva på nya sätt att ta sig an ett arbete, vilket stärker och utvecklar deras kreativitet och begreppsbyggnad. Att ha egna idéer, att kunna välja olika alternativ, att kunna påverka och vara delaktig i processen från början har stor betydelse för elevernas engagemang och allsidiga utveckling. Ett slöjdarbete kräver planering och medvetna val, där faktorer som funktion, utseende, hållbarhet, ekonomi och miljöpåverkan har betydelse. Genom att välja material och metod för att genomföra ett arbete utvecklar eleverna sin förmåga att reflektera och tänka konstruktivt för att finna lösningar. Under genomförandet utvecklar eleverna sin förmåga att arbeta manuellt och de blir förtrogna med olika arbetsmetoder inom slöjdområdet. Ämnet ger också kunskaper om material och om hur verktyg, redskap och maskiner fungerar samt om hur ritningar, mönster och instruktioner tolkas. Värderingen ingår som en viktig del i slöjdprocessen. Eleverna redovisar hur inspiration, idéer, formgivning och olika ställningstaganden har påverkat resultatet. Härigenom utvecklas förmågan att bedöma, värdera och dra slutsatser av arbetsinsatsen. Slöjdämnet bidrar till begreppsbyggnad och begreppsutveckling inom såväl slöjd som andra skolämnen. Det ger exempelvis genom matematiska tillämpningar en grund för storleksuppfattning och förståelse för geometri. När eleverna tar del av instruktioner samt presenterar, dokumenterar och värderar sina arbeten bidrar detta till läs- och skrivutvecklingen. Slöjden förmedlar också delar av kulturarvet. En utgångspunkt för detta kan vara lokala traditioner eller elevers olika kulturella bakgrund. I ämnet kan perspektivet på olika kulturer och förståelsen för olika kulturyttringar vidgas.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret

Eleven skall

- kunna föreslå idéer till slöjdarbeten och med handledning kunna planera, välja arbetsmetoder och genomföra ett arbete,
- med handledning kunna välja färg, form och material samt motivera sina val,
- kunna hantera lämpliga verktyg och redskap och genomföra arbeten i såväl textil- som trä- och metallslöjd,
- kunna följa instruktioner och ta ansvar för arbetet,
- kunna beskriva sina arbeten och kommentera slöjdprocessen.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret

Eleven skall

- kunna i ord och bild presentera idéer samt planera slöjdarbetet,
- kunna välja material, färg och form och ta hänsyn till ekonomiska, miljömässiga och funktionella aspekter,
- kunna arbeta efter olika instruktioner, välja lämpliga arbetsmetoder samt hantera redskap och verktyg på ett funktionellt sätt vid genomförandet av arbetet,
- kunna ta initiativ och eget ansvar i slöjdprocessen,
- kunna beskriva slöjdprocessen och motivera de val som har gjorts under arbetets gång från idé till färdig produkt samt kunna värdera arbetsinsatsen och hur den påverkat slöjdarbetets resultat.

Bedömning i ämnet slöjd

Bedömningens inriktning

Bedömningen i slöjd skall ta hänsyn till elevens förmåga att utveckla och genomföra egna idéer. Kunskaper från alla delar av processen, från idé och genomförande till presentation och värdering av produkten, skall vägas in i bedömningen. Förmåga att dra lärdom av erfarenheter och tillämpa kunskaper i nya situationer och sammanhang utgör en viktig bedömningsgrund. Elevens förmåga att ta sig an nya utmaningar eller mer avancerade arbeten, liksom självständighet och eget ansvarstagande i arbetsprocessen skall vägas in i bedömningen. Även elevens uthållighet med att slutföra arbetet skall ingå i bedömningen.

Bedömningen av elevens kunskaper skall också gälla förmågan att välja och hantera olika redskap, verktyg, material och arbetsmetoder för att lösa problem och uppgifter samt förståelsen av hur material och bearbetningsmetod är relaterade till varandra. Känsla för färg och form och andra estetiska värden, som kommer till uttryck under arbetet och i den färdiga produkten, skall också bedömas. Förmågan att bedöma det egna arbetet och se konsekvenserna av olika val ur exempelvis funktionell, estetisk, miljömässig, kommunikativ och ekonomisk synpunkt är också en grund för bedömningen.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Elevens överväger olika alternativ att genomföra en idé och presenterar egna skisser eller modeller till slöjdarbeten.

Elevens väljer material, färg och form samt motiverar sina val utifrån funktion, estetiska aspekter, miljö och ekonomi.

Elevens formger och framställer sina slöjdarbeten utifrån kunskaper om material, arbetsmetoder, tekniker och redskap.

Elevens arbetar efter instruktioner, ritningar, mönster eller andra arbetsbeskrivningar.

Elevens förklarar och motiverar olika led i slöjdprocessen.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Elevens tar initiativ till, planerar och tar ansvar för mer omfattande och avancerade moment under hela slöjdprocessen.

Elevens har en utvecklad kunskap om och visar känsla för formgivning och funktion.

Elevens finner konstruktiva lösningar i sitt arbete, omprövar vid behov sina tidigare val samt tillämpar sina kunskaper och erfarenheter i nya situationer.

Elevens arbetar självständigt, målmedvetet och kreativt i olika slöjdsituationer.

Elevens värderar på ett realistiskt sätt sin arbetsinsats och sin produkt ur funktionella och estetiska aspekter.